

KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYALBİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FİNANS VE BANKACILIK ANA BİLİM DALI

2001 SONRASI TÜRKİYE’DE BANKACILIK SEKTÖRÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TOLGA GENÇ

Haziran, 2015

Tolga Genç

Yüksek Lisans Tezi

2015

2001 SONRASI TÜRKİYE'DE BANKACILIK SEKTÖRÜ

TOLGA GENÇ

Finans ve Bankacılık Programı'nda Yüksek Lisans derecesi
için gerekli kısmi şartlarının yerine getirilmesi amacıyla
Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne
teslim edilmiştir.

KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ

Haziran 2015

KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

2001 SONRASI TÜRKİYE'DE BANKACILIK SEKTÖRÜ

TOLGA GENÇ

Onaylayanlar:

Doç.Dr. Özgür ORHANGAZI

Danışman

Kadir Has Ü.

Prof..Dr. Nurhan DAVUTYAN

Kadir Has Ü.

Yard.Doç.Dr. Belma ÖZTÜRKAL

Kadir Has Ü.

Ben, Tolga Genç, bu Yüksek Lisans Tezinde sunulan çalışmanın şahsıma ait olduğunu ve başka çalışmalardan yaptığım alıntılarını kaynaklarını kurallara uygun biçimde tez içerisinde belirttiğimi onaylıyorum.

TOLGA GENÇ

A handwritten signature in black ink, consisting of a large, stylized 'G' followed by a smaller 'T' and a horizontal line.

TEŐEKKÜR

Tez çalıőmam boyunca önerilerini ve ilgisini eksik etmeyerek, bilgi ve deneyimiyle bana destek olan tez danıőmanım Doç.Dr.Özgür ORHANGAZİ'ye teőekkürlerimi sunarım.

Tolga GENÇ

ÖZET

Bu çalışmada öncelikli olarak 2001 krizi sonrasında ekonomi ve bankacılık sektörünün genel durumu tespit edilmeye çalışılmıştır. 2001 yılında gerçekleşen ekonomik daralma, kurlardaki hızlı iniş çıkışlar, enflasyon, işsizlik gibi gelişmelerin dalgalı kur sistemine geçilmesi, enflasyon hedeflemesinin uygulanmaya başlanması, Merkez Bankasının bağımsızlığını sağlanmasına yönelik yasanın çıkartılması ile sonuçlanmıştır.

Banka sayısı, hizmet çeşitliliği ve teknolojik altyapı olarak ilerlemiş olan bankaların öz kaynak yetersizliği, iç kontrol ve risk algılama sistemlerinin zayıflığı, düşük aktif kalitesi gibi problemleri yaşanan makroekonomik istikrarsızlık ile birlikte bankacılık sektörünün ciddi bir krize sürüklenmesine sebep olmuştur. Bu yapısal sorunların giderilmesi amacıyla “Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı” başlatılmış ve sektörün sayı olarak ayıklanması ve güçlendirilmesi hedeflenmiştir.

Bankacılık sektöründe 2000’lerin başından itibaren bugüne kadar banka sayısı, şube sayısı, istihdam, aktif büyüklüğü, kredi-mevduat oranları ve yoğunlaşma anlamında yaşanan gelişmeler sayı olarak analiz edildiğinde sektörde yoğunlaşmanın olduğu, siyasi gelişmelere paralel katılım bankacılığının hızla geliştiği, kredilerde mevduata göre hızlı bir büyüme söz konusu olduğu görülmektedir.

Banka karlılıkları konusunda yerli ve yabancı literatürde yapılan çalışmalar tek ülke verileri ve çok ülke verileri olmak üzere iki başlık altında toplanmaktadır. Banka karlılığı üzerine yapılan çalışmalarda bağımlı değişken olarak Aktif Karlılığı (Return on Asset-ROA), Özkaynak Karlılığı

(Return on Equity-ROE) kullanılmıştır. Bağımsız değişkenler olarak, bankalara özel ve sektörel verilerle makroekonomik değişkenler kullanılmıştır.

Çalışmanın amacı, Karlılık Analizi dahilinde örnek olarak seçilen 18 kamu, özel ve yabancı sermayeli mevduat bankasının karlılığa dayalı performansının incelenmesi ve bankaların karını etkileyen değişkenler konusunda değerlendirmesini yapmaktır. Çalışmada bankaların karlılık göstergeleri olan Aktif Karlılığı (ROA) ve Öz Kaynak Karlılığı (ROE), banka özelinde, sektör bazında ve makroekonomik değişkenlerle açıklanmaya çalışılmaktadır. Çalışmada seçilen 18 adet bankanın toplam, 2008 Krizi öncesi dönem ve sonrası olarak 2 grup, yoğunlaşma açısından ilk beş sırada yer alan 5 banka ve kalan 13 banka olarak 2 grup, yerli ve yabancı sermaye sahibi bankalar olarak 2 grup olarak 7 grupta ROA ve ROE değerlerinin belirlenen değişkenler ile ilişkilerine bakılmıştır. Buna ilave olarak Sıradan En Küçük Kareler Yöntemi ile belirlenmiş olan değişkenlerin toplu halde ROA ve ROE ile ilişkileri de değerlendirilmiştir.

Bankaların aktif büyüklüklerinin, sermaye yeterliliğinin, yoğunlaşmanın, mevduat ve kredi hacimlerinin, net faiz gelirleri ve net faiz dışı gelirlerinin karlılığa pozitif bir etkisi olduğu görülmektedir. Mevduatların kredileri karşılayabilme durumları, takipteki krediler, enflasyon, TL / USD Döviz Kuru ise karlılığı negatif olarak etkilemektedir.

Anahtar Kelimeler: Bankacılık Sektörü, Karlılık Analizi, Aktif Karlılığı, Öz Kaynak Karlılığı, Korelasyon, Sıradan En Küçük Kareler Analizi

ABSTRACT

In this research before all else, it is intended to determine the economics and the general condition of the banking sector after the 2001 crisis. The economic recession, inflation, rapid up and downs in the rate of exchanges, unemployment which took place in the year of 2001 resulted in the shift to floating exchange rate system, implementation of inflation targeting. The central bank has been shown to result in the making of the law in order to ensure its independence.

The number of banks, service diversity and technological infrastructure were the developed properties of the banking sector but the equity inability of banks, internal control and risk detection system weakness, low asset quality were the problems for the sector. Those problems with macroeconomic instability caused a serious crisis. In order to overcome these structural problems "Banking Sector Restructuring Program" started. The aim of this program was to reduce the number of the banks and to strengthen the sector.

From the early 2000s until today, the number of banks in the banking sector, the number of branches, employment, assets, loan-to-deposit ratio and concentration was analyzed in terms of the developments in volume the concentration in the industry, the developments in the participation banking to political situations, rapid growth in credit is concerned.

Studies of domestic and foreign literature on bank profitability are grouped under two headings, namely single-country data and data in many countries. In the studies as a dependent variable Return on Asset (ROA) and

Return on Equity (ROE) is used. As independent variables, the data that are specific for individual banks, sectorial data and macroeconomic variables are used.

The purpose of the study is to make performance-based examination of the profitability of selected 18 banks of the public, private, and foreign-owned commercial banks and to make the assessment of the variables affecting the profits of the bank. In the study the profitability indicators of the banks Return on Asset (ROA) and Return on Equity (ROE) are tried to explain by the variables that are specific for individual banks, for sectorial and macroeconomic. In the study selected 18 banks in the study, in total and as before and after the 2008 crisis two groups, as the concentration in terms of the first five banks, and the remaining 13 banks in two groups, as the two groups of banks domestic and foreign capital with banks, a total of 7 groups analyzed for relationship between the ROA and ROEs with the specified variables. In addition, the relationship of the variables from the bulk with ROA and ROE through the ordinary least squares are also evaluated.

Assets of banks, capital adequacy, concentration, volume of deposits and loans, net interest income and net non-interest income seem to have positive impact on the profitability. To meet loan conditions of deposits, loans, inflation, the TL / USD exchange rate is negatively affecting profitability.

Keywords: Banking Sector, Profit Analysis, Return on Asset, Return on Equity, Correlation, Ordinary Least Squares

İÇİNDEKİLER

Özet	i
Abstract	iii
Tablo Listesi	vii
Şekil Listesi	ix
Kısaltmalar	x
1.Giriş	1
2.2001 Krizi Sonrasında Bankacılık Sektörü ve Yeniden Yapılandırma Programı	2
2.1 2001 Krizi Sonrasında Makro Ekonomi ve Bankacılık Sektörü	2
2.2 Krizler İle Birlikte Bankacılık Sektöründe Yapılan Düzenlemeler.....	7
2.2.1 Sektörün Genel Durumu.....	7
2.2.2 “Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma” Programı	8
2.2.3 Bankacılık Sektöründe Yapılan Düzenlemeler	9
2.2.4 TMSF’deki Bankalar, Birleşmeler	10
2.2.5 Bankacılık Dışı Düzenlemeler.....	11
3.Krizden Bu Yana Bankacılık Sektöründeki Gelişmeler	13
3.1 Banka Sayıları	13
3.2 Şube Sayıları.....	15
3.3 İstihdam	16
3.4 Aktif Büyüklük Payları.....	17
3.5 Toplam Kredi ve Mevduat Payları	18
3.6 Yoğunlaşmalar.....	21
3.6.1 İlk On Banka Yoğunlaşma	21
3.6.2 İlk Beş Banka Yoğunlaşma	21
3.7 Bölüm Değerlendirmesi.....	22
4.Banka Karlılığı Literatürü	24
4.1 Tek Ülke Verileri.....	25
4.2 Çok Ülke Verileri	28
5.Çalışmada Kullanılan Değişkenler	31
6.Karlılık Analizi	32
6.1 Aktif Karlılığı (ROA).....	33

6.2 Öz Kaynak Karlılığı (ROE).....	34
6.3 Sermaye Yeterliliği.....	35
6.4 Toplam Krediler / Toplam Mevduat.....	38
6.5 Toplam Mevduat / Aktifler.....	40
6.6 Toplam Krediler / Aktifler.....	42
6.7 Takipteki Krediler / Aktifler.....	43
6.8 Tüketici Kredileri / Krediler.....	45
6.9 Net Faiz Gelirleri / Aktifler.....	47
6.10 Net Faiz Dışı Gelirler / Aktifler.....	49
6.11 Diğer Değişkenler.....	51
6.12 Sıradan En Küçük Kareler Analizi.....	55
6.13 Bölüm Değerlendirmesi ve Literatür ile Karşılaştırma.....	62
7.Sonuç.....	65
Kaynakça.....	68

TABLO LİSTESİ

Tablo 2.1 – Enflasyon Oranları (Yüzde).....	3
Tablo 2.2 – İşsizlik (Yüzde).....	4
Tablo 2.3 – Takipteki Krediler.....	5
Tablo 3.1 – Sektördeki Şube Sayıları.....	15
Tablo 3.2 – Sektördeki İstihdam.....	17
Tablo 3.3 – Sektördeki Aktif Büyüklük Payları.....	18
Tablo 3.4 – Sektördeki Kredi Payları.....	19
Tablo 3.5 – Sektördeki Mevduat Payları.....	19
Tablo 3.6 – Yoğunlaşma Oranları / İlk On Banka.....	21
Tablo 3.7 – Yoğunlaşma Oranları / İlk Beş Banka.....	22
Tablo 4.1 – Literatürdeki Makalelerin Detay Bilgileri.....	30
Tablo 5.1 – Bağımsız Değişken Listesi.....	31
Tablo 6.1 – ROA ve ROE ile Sermaye Yeterliliği Korelasyonları.....	36
Tablo 6.2 - ROA ve ROE ile Kredi/Mevduat Oranı Korelasyonları.....	39
Tablo 6.3 - ROA ve ROE ile Mevduat/Aktifler Oranı Korelasyonları.....	41
Tablo 6.4 - ROA ve ROE ile Krediler/Aktifler Oranı Korelasyonları.....	43
Tablo 6.5 - ROA ve ROE ile Takipteki Krediler/Aktifler Oranı Korelasyonları.....	45
Tablo 6.6 - ROA ve ROE ile Tüketici Kredileri/Aktifler Oranı Korelasyonları.....	46
Tablo 6.7 - ROA ve ROE ile Net Faiz Gelirleri/Aktifler Oranı Korelasyonları.....	48
Tablo 6.8 - ROA ve ROE ile Net Faiz Dışı Gelirler/Aktifler Oranı Korelasyonları.....	50
Tablo 6.9 - ROA ve ROE ile Net Kar/Faaliyet Gelirleri Oranı Korelasyonları.....	51
Tablo 6.10 - ROA ve ROE ile Faaliyet Gelirleri/Faaliyet Giderleri Oranı Korelasyonları.....	51
Tablo 6.11- ROA ve ROE ile Vergi/Aktifler Oranı Korelasyonları.....	52

Tablo 6.12 - ROA ve ROE ile Yurtdışı Borçlanma/Toplam Yurtdışı Borçlanma Oranı Korelasyonları	52
Tablo 6.13 - ROA ve ROE ile Aktifler/Toplam Aktifler Oranı Korelasyonları	53
Tablo 6.14 - ROA ve ROE ile Krediler/Toplam Krediler Oranı Korelasyonları	53
Tablo 6.15 - ROA ve ROE ile Mevduat/Toplam Mevduat Oranı Korelasyonları	53
Tablo 6.16 - ROA ve ROE ile Yoğunlaşma (Aktif İlk Beş Banka) Oranı Korelasyonları	54
Tablo 6.17 - ROA ve ROE ile TL/USD Kuru Oranı Korelasyonları.....	54
Tablo 6.18 - ROA ve ROE ile Enflasyon-Üretici Korelasyonları.....	55
Tablo 6.19 - ROA ve ROE ile Enflasyon-Tüketici Korelasyonları	55
Tablo 6.20 - Modellerdeki Bağımsız Değişkenler	55
Tablo 6.21 - ROA'nın Toplam Dönem Analiz Sonuçları	56
Tablo 6.22 - ROE'nin Toplam Dönem Analiz Sonuçları.....	59
Tablo 6.23 - ROA'nın 2008 Sonrası Dönem Analiz Sonuçları.....	60
Tablo 6.24 - ROA'nın 2008 Sonrası Dönem Analiz Sonuçları.....	62

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 3.1 - Sektördeki Banka Sayıları	14
Şekil 3.2 - Mevduat Bankalarının Sayıları	14
Şekil 3.3 - Mevduat Bankalarının Şube Sayısı Dağılımı	16
Şekil 3.4 - Sektördeki Banka Gruplarının Kredi-Mevduat Karşılaştırması.....	20
Şekil 6.1 - ROA ile Değişken Korelasyonları	34
Şekil 6.2 - ROE ile Değişken Korelasyonları	35
Şekil 6.3 - Sermaye Yeterliliği Gelişimi	35
Şekil 6.4 - Kredi/Mevduat Oranı Gelişimi	38
Şekil 6.5 - Mevduat/Aktifler Oranı Gelişimi	40
Şekil 6.6 - Krediler/Aktifler Oranı Gelişimi	42
Şekil 6.7 - Takipteki Krediler/Aktifler Oranı Gelişimi	44
Şekil 6.8 - Tüketici Kredileri/Aktifler Oranı Gelişimi	45
Şekil 6.9 - Net Faiz Gelirleri/Aktifler Oranı Gelişimi	47
Şekil 6.10 - Net Faiz Dışı Gelirler/Aktifler Oranı Gelişim	49

KISALTMALAR

BDDK	: Bankacılık ve Düzenleme Denetleme Kurumu
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TKBB	: Türkiye Katılım Bankaları Birliği
ROA	: Return on Assets
ROE	: Return on Equity
NIM	: Net Interest Margin
OLS	: Ordinary Least Squares
SEKK	: Sıradan En Küçük Kareler
mshare1	: Aktifler / Toplam Aktifler
mshare2	: Mevduat / Toplam Mevduat
mshare3	: Krediler / Toplam Krediler
ka	: Sermaye Yeterliliği
efficiency	: Faaliyet Gelirleri / Faaliyet Giderleri
noninterest	: Net Faiz Dışı Gelirler / Net Faiz Gelirleri
c1	: Aktif İlk Beş Yoğunlaşma
inf	: Enflasyon (Tüketicisi)
forex	: TL USD Döviz Kuru
-cons	: Constant

BÖLÜM I

1.GİRİŞ

Finans sektörünün en önemli aktörlerinden olan bankacılık sektörünün sağlıklı bir yapıya sahip olması ekonominin gelişimi açısından son derece önemlidir. Krizler sekt

örün gelişimine hem yapısal hem de karlılık anlamında büyük etkilerde bulunmaktadır. Türkiye'de 2001 krizi sonrası bazı yapısal önlemler alınarak hem banka sayısında makul bir noktaya ulaşılmaya çalışılmış hem de bankaların öz sermayelerinin güçlendirilmesi hedeflenmiştir. 2008 krizinin de bankacılık sektörü için yine önemli etkileri olmuştur.

Krizlerle birlikte banka karlılığındaki gelişmeleri inceleyen çalışmanın ikinci bölümünde 2001 krizi sırasında makroekonomi ve bankacılık sektörünün durumu ve buna bağlı olarak gerçekleştirilen Yeniden Yapılandırma Programı'nın detaylarına yer verilmiştir. Üçüncü bölümde 2001 krizi öncesi ve kriz sonrasında bankacılık sektöründeki gelişmelerden bahsedilmiştir. Dördüncü bölümde bankaların karlılığa dayalı performansı ile ilgili yapılan çalışmalardan seçilen literatür taramasından bahsedilmiştir. Beşinci bölümde çalışmada kullanılan değişkenlere yer verilmiştir. Altıncı bölümde değişkenlerin Aktif Karlılığı (ROA) ve Öz Kaynak Karlılığı (ROE) ile olan korelasyonların sonuçlarına ve Sıradan En Küçük Kareler Analizi'ne yer verilmiştir. Yedinci ve son bölümde ise yapılan çalışmanın sonuçları yorumlanmıştır.

BÖLÜM II

2.2001 KRİZİ SONRASINDA BANKACILIK SEKTÖRÜ VE YENİDEN YAPILANDIRMA PROGRAMI

2.1.2001 Krizi Sonrasında Makro Ekonomi ve Bankacılık Sektörü

Türkiye ekonomisi, 2001 yılında çok önemli bir küçülme yaşamıştır. 2000 yılının son aylarında başlayan sermaye çıkışının neden olduğu likidite darlığının para piyasalarındaki etkisi şiddetli olarak hissedilmiştir. Düşmekte olan faiz oranları, aniden yön değiştirmiş ve hızla yükselmiştir. Bu gelişme, sermaye çıkışının daha da hızlanmasına neden olmuştur. Kur çapasına dayalı uygulamalar ciddi olarak sorgulanmaya başlanmıştır. Likidite sorunu 2001 yılı Şubat ayında ödeme sisteminde çok ciddi bir krize yol açmış ve kısa vadeli faiz oranları yüzde 5 binlere kadar yükselmiştir¹. Milli gelir, TL bazında yüzde 9,4 oranında küçülmüş ve sanayi üretimi yüzde 7,5 oranında azalmıştır². Kamuda tasarruf açığı büyümüştür.

Enflasyon yeniden yükselmeye başlamış ve yılsonu itibariyle enflasyon, toptan eşyada yüzde 89'a tüketici fiyatlarında ise yüzde 70'e yükselmiştir. Kamuda ücret ve maaşlardaki artış enflasyonun bir miktar gerisinde kalmıştır. Buna bağlı olarak ücretler reel olarak kamuda yüzde 15 oranında azalmıştır. Özel kesimde ise, ücret değişmesi sektörler bazında

¹ TBB "2001 Yılında Türk Bankacılık Sistemi Raporu ". <http://www.tbb.org.tr/tr/arastirma-ve-yayinlar/arastirma-ve-sunumlar/2003---2002/278>

² T.C. Kalkınma Bakanlığı Göstergeleri. <http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/TemelEkonomikGostergeler.aspx>

önemli farklılıklar göstermiştir, ancak ortalama ücretlerin reel olarak yüzde 5 civarında azaldığı tahmin edilmektedir. Tüketim ve yatırım harcamaları hızla daralmıştır³.

Tablo 2.1 - Enflasyon Oranları (Yüzde)

Yüzde	1999	2000	2001
Yıllık Ortalama			
Toptan eşya	53	51	58
Kamu	72	69	62
Özel	48	46	71
Tüketici	65	56	56
12 aylık			
Toptan eşya	63	33	89
Kamu	118	25	100
Özel	48	36	85
Tüketici	69	39	70

Kaynak: T.C. Kalkınma Bakanlığı Göstergeleri
<http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/TemelEkonomikGostergeler.aspx>

İşsizlik çok hızlı artmıştır. Bu dönemde işsiz sayısı yaklaşık 1 milyon kişi artarak 2,3 milyon kişiye yükselmiştir. Buna göre, işsizlik oranı 4,3 puan artarak yüzde 10,6'ya ulaşmıştır. Bu oran kentlerde 5 puan artarak 13,2'ye yükselmiştir⁴.

Bütçe açığının önemli bir bölümü iç borçlanma, kalanı ise Uluslararası Para Fonu'ndan sağlanan kaynaklar yoluyla finanse edilmiştir. Mali piyasalarda yaşanan istikrarsızlık nedeniyle dış borçlanma olanaklarının sınırlanması, TL'nin hızla değer kaybetmesi, kamu kağıtlarına ve TL'ye olan talebin hızla düşmesi nedeniyle vade kısalmış, faiz oranları ise yükselmiştir.

³ T.C. Kalkınma Bakanlığı Göstergeleri.
<http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/TemelEkonomikGostergeler.aspx>

⁴ TBB "2001 Yılında Türk Bankacılık Sistemi Raporu". <http://www.tbb.org.tr/tr/arastirma-ve-yayinlar/arastirma-ve-sunumlar/2003---2002/278>

Piyasadan yapılan iç borçlanmada, ortalama vade 410 günden 161 güne düşmüştür. Öte yandan, ortalama borçlanma faizi yıllık bileşik olarak yüzde 39'dan yüzde 92'ye yükselmiştir⁵. Hazine borçlanma maliyetini düşürmek ve vadeyi uzatmak amaçlı değişken faizli, dövizde endeksli ve döviz cinsinden borçlanma kağıtları ihraç edilmiş, zaman zaman halka arz yoluyla borçlanma yapılmıştır. Merkez Bankası kanununda değişiklik yapılana kadar bütçenin finansmanında Merkez Bankası avansı da kullanılmıştır.

Tablo 2.2 - İşsizlik (Yüzde)

Yüzde	1999	2000	2001
İşsizlik oranı			
Genel	7,4	6,3	10,6
Kent	10,4	8,2	13,2
Eksik istihdam			
Genel	10,2	6,0	6,1
Kent	9,7	5,9	6,5

Kaynak: T.C. Kalkınma Bakanlığı Göstergeleri.
<http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/TemelEkonomikGostergeler.aspx>

Yaşanan krizler reel sektörü olduğu gibi bankacılık sistemini de olumsuz etkilemiştir. Bu iki krizde bankacılık sisteminin faiz, vade ve kur risklerinin hepsi aynı anda gerçekleşmiş, belli bir süreden beri zaten karlılık sıkıntısı yaşanan sektörün zararları önemli ölçüde artmıştır.

Bu dönemde bankacılık sektöründe kredi arzı reel olarak, hızlı bir daralma göstermiştir. Hem ticari kredi hem de tüketici kredileri azalmıştır. Bunda kriz ortamının neden olduğu yüksek riskler ve belirsizlik nedeniyle bankaların likiditelerini güçlendirme amacıyla kredi arzını sınırlandırması

⁵ TBB "2001 Yılında Türk Bankacılık Sistemi Raporu". <http://www.tbb.org.tr/tr/arastirma-ve-yayinlar/arastirma-ve-sunumlar/2003---2002/278>

yanında ekonomideki hızlı daralma nedeniyle kredi talebinin daralması da etkili olmuştur.

Ekonomide yaşanan kriz kredilerdeki riskin de hızla büyümesine neden olmuştur. Takipteki kredilerin toplam kredilere oranı 8 puan artarak yüzde 18'e ulaşmıştır⁶.

Tablo 2.3 - Takipteki Krediler

	Milyon dolar		Toplam Kredilere Oranı (Yüzde)	
	2000	2001	2000	2001
Takipteki krediler	4.526	4.822	10,2	18,3
Kamu bankaları	1.567	2.454	12,5	48
Özel bankalar	862	1.037	4	6,8
Fon bankaları	1.963	1.153	74,3	327,7
Yabancı bankalar	46	72	3,6	8,1
Kalkınma ve yat. ban.	88	107	2,7	3,9

Kaynak: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Elektronik Veri Dağıtım Sistemi.
<http://evds.tcmb.gov.tr/>

Siyasi alanda yaşanan gerginlik, Şubat ayında büyük bir itfa dönemi ile çakışınca piyasalarda bu kez döviz krizi yaşanmıştır. İtfa'nın tamamı dövize yönelmiştir; Merkez Bankası 7 milyar doların üzerinde döviz satmak zorunda kalmıştır. Kısa bir süre sonra Merkez Bankası'nın likidite arzını durdurması yanında, bankalar, bankalar arası para piyasalarında TL likiditesinin tamamına yakını talep eden kamu bankalarına borç vermek yerine likiditelerini döviz talebine yönlendirmişler, buna bağlı olarak Ziraat Bankası ve Halk Bankası yükümlülüklerini yerine getirememişlerdir. Bu durum, bankalar tarafından döviz karşılığı TL'nin Merkez Bankası'na ödenmesini engellemiştir. Ödeme sisteminin işlememesi üzerine kısa vadeli

⁶ Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Elektronik Veri Dağıtım Sistemi
<http://evds.tcmb.gov.tr/>

faiz oranları yüzde 5 bini aşmıştır. Krizin aşılması amacıyla hükümet, dalgalı kur sistemine geçildiğini açıklamıştır. TL, yabancı paralar karşısında hızla değer kaybetmiş ve TL'ye olan güven sarsılmıştır. Dalgalı kur sistemi belirsizliğin daha da artmasına neden olmuştur, küçük hacimli arz ve talep kurlarda ani hareketlere yol açmıştır. Mali piyasalarda daralmayla birlikte iç talep hızla küçülmüştür. Sonrasında da Türkiye'nin uluslararası kredi notu düşürülmüştür.

Dalgalı kur sistemine geçilmesinden sonra yeniden belirlenen politika stratejileri çerçevesinde “Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı” hazırlanmıştır. Burada, para politikasının temel amacının enflasyonun kontrol altına alınması ve enflasyon hedeflemesi uygulamasına geçilerek fiyat istikrarının sağlanması amaçlanmıştır. Yeni uygulamada çapa olarak parasal tabanın alındığı ve parasal tabanın artış hızının belirli bir düzeyde hedeflendiği belirtilmiştir. Kısa vadeli faiz oranları bu hedefe yönelik olarak kullanılacak temel araç olarak belirlenmiştir.

Enflasyonla mücadelenin başarısı ve para politikası uygulamasının etkinliği amacıyla Merkez Bankası Kanunu'nda değişiklik yapılmıştır. Meclis, Merkez Bankası'na uluslararası anlamda bağımsızlık kazandıran yasayı onaylamıştır. 5 Kasım 2001 tarihinden itibaren de Merkez Bankası'nın Hazineye kredi kullandırımı yasaklanmıştır⁷.

⁷ TBB “2001 Yılında Türk Bankacılık Sistemi Raporu”. <http://www.tbb.org.tr/tr/arastirma-ve-yayinlar/arastirma-ve-sunumlar/2003---2002/278>

2.2. Bankacılık Sektöründe Yapılan Düzenlemeler

2.2.1. Sektörün Genel Durumu

Türk bankacılık sisteminde 1980’le birlikte uygulamaya konulan serbestleşme politikaları ile birlikte banka sayısı, istihdam, hizmet çeşitliliği ve teknolojik altyapı konularında hızlı bir genişleme süreci yaşamıştır. Rekabet ve aynı zamanda dünya mali piyasalarıyla bütünleşme sonucu bankaların hizmet çeşitliliği artmıştır.

Bütün bu olumlu gelişmelere rağmen Türk bankacılık sisteminde öz kaynakların yetersizliği, kamu bankalarına asli fonksiyonların dışında verilen görevler ve bunlardan kaynaklanan görev zararları, ekonomik etkinliğe ters düşen müdahaleler ile yönetimdeki zayıflıklar sonucunda kamu bankalarının mali bünyelerinin bozulması, buna bağlı olarak kamu bankalarının finansman ihtiyaçlarını kısa vade ve yüksek maliyetle piyasadan karşılamaları, sektördeki bankaların yetersiz iç kontrol ve risk algılama sistemleri, banka bilançolarında şeffaflık olmaması, aktif kalitesinin düşüklüğü, yani kredilerin yapısı ve geri dönme olasılıkları gibi yapısal sorunlara ekonominin genelindeki makroekonomik istikrarsızlık da eklenince bankacılık sektörü 2001 yılında ciddi bir krize sürüklenmiştir. Bankacılık sektörünün taşıdığı faiz ve kur riski ile aktif kalitesinin bozuk olması kriz sürecinde üstlendiği rolün büyük olmasına neden olmuştur.

2000 yılı başından itibaren döviz sepetinin hedeflenen enflasyona göre belirlenerek önceden açıklanmış olması, yabancı para cinsinden kaynakları Türk Lirası cinsinden kaynaklara göre daha cazip hale getirmiştir. Bankaların bir bölümü kaynaklarının kısa vadeli ve döviz cinsinden, kullanımlarının ise

uzun vadeli ve Türk Lirası cinsinden gelişmesi yönünde bir eğilim içine girmeye başlamıştır. Bunun yanı sıra tüketici kredileri başta olmak üzere kredilerde önemli bir artış olurken, likiditesi yüksek olan menkul kıymetlerin toplam aktifler içindeki payı azalmıştır. Türk Lirası cinsinden kredilerin önemli oranda artış göstermesiyle birlikte 2000 yılında bankacılık kesiminin likidite, faiz ve kur risklerine karşı duyarlılığı daha da artmıştır. Kasım 2000 tarihinde yaşanan kriz sonucu faiz oranlarının önemli ölçüde yükselmesiyle birlikte özellikle yüksek miktarda gecelik borçlanma ihtiyacında olan kamu bankalarında mali yapılar daha da bozulmuştur. Bu belirsizlik ortamında, birçok firma faaliyetlerini ve yatırımlarını ciddi şekilde azaltmış, pek çoğu ödeme gücüne düşmüştür. Bu dönemde bankacılık sektörünün takipteki kredilerinin toplam kredilerine oranı 2000 yılı sonu itibariyle yüzde 10'larda iken, bu oran 2001 yılı sonu itibariyle yüzde 18'lere yükselmiştir.

2.2.2. “Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma” Programı

2001 Krizi ve bankacılık sistemindeki yapısal sorunların oluşturduğu olumsuz durumun giderilmesi amacıyla 15 Mayıs 2001 tarihinde “Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma” Programı⁸ başlatılmıştır. Bu programla bankacılık sisteminin güçlendirilmesi amaçlanmıştır. Program aşağıdaki dört temel unsura dayandırılmıştır:

- a) Kamu bankalarının yeniden yapılandırılması
- b) Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) yönetiminde bulunan bankaların sorunlarının çözümlenmesi
- c) Özel bankaların güçlendirilmesi

⁸ BDDK, “Krizden İstikrara Türkiye Tecrübesi” Çalışma Tebliği 2009, http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/raporlar/calisma_raporlari/7378krizden%20%C4%B0stikrara%20t%C3%BCrkiye%20tecr%C3%BCbesi.pdf (29 Aralık 2009)

- d) Bankacılık sektörünün gözetim ve denetim çerçevesinin güçlendirilmesi, sektörü daha etkin ve rekabetçi bir yapıya kavuşturacak yasal ve kurumsal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi

2.2.3 Bankacılık Sektöründe Yapılan Düzenlemeler

Kamu bankalarında reform kapsamında 3 Nisan 2001'de kamu bankaları için ortak bir yönetim kurulu atanmıştır. BDDK 2 Mayıs 2001 tarihi itibarıyla görev zararlarının tamamının tasfiye edildiğini açıklamıştır. Yeni görev zararı oluşumunun önlenmesi için ise, 100 civarında Bakanlar Kurulu Kararı yürürlükten kaldırılmıştır. Bu bankaların nakit girişlerinin ve likidite pozisyonlarının belli bir düzen içinde olabilmesini teminen 2001 yılı boyunca Hazine, bankalara destekte bulunmuştur. Kamu sermayeli bankalarında 2003 yılı itibarıyla toplam personelin yaklaşık %27'si emekliye ayrılmıştır. Bunun yanında, şube sayısının azaltılması ile ihtiyaç fazlası personelin diğer kamu kuruluşlarına devredilmesi amacıyla aynı tarih itibarıyla şubelerin üçte biri kapatılmış ve personelin yaklaşık %50'si azaltılmıştır.

Yaşanan krizler nedeniyle öz kaynak sıkıntısı yaşayan ve öz kaynağa dayalı faaliyette güçlük çeken bankaların önlerindeki vergi engellerinin kaldırılması suretiyle yeniden yapılanmaları teşvik edilmiştir. Bankaların ve iştiraklerinin devir ve birleşmelerine vergi teşvikleri getirilmiştir. Hazine Müsteşarlığı, Haziran 2001'de gerçekleştirdiği iç borç takas işlemiyle özel bankaların yabancı para pozisyon açıklarını önemli ölçüde kapatmalarına katkıda bulunmuştur. Özel sermayeli mevduat bankalarına belirli şartlar çerçevesinde ve bir defaya mahsus olmak üzere sermaye desteği sağlanmıştır.

Bankaların gerçek mali durumlarının ortaya çıkartılabilmesi için  aşamalı bir denetim sistemi uygulanmıştır. Bu denetimler sırasıyla; bağımsız denetim kuruluşlarının ilk denetimi, bağımsız denetçilerin uygunluk açısından yaptıkları ikinci denetim ve bankalar yeminli murakıplarının yerinde denetimidir⁹.

2.2.4 TMSF'deki Bankalar, Birleşmeler

BDDK, 2001 yılı içinde bazı bankaları TMSF'ye almış, TMSF bünyesindeki bazı bankalarda bilanço yanı sıra insan kaynaklarına ilişkin de birleştirme çalışmaları yapmıştır.

2001 yılında Türk Ticaret Bankası'nın bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izni kaldırılmış ayrıca İnterbank, Eskişehir Bankası ve Etibank, Etibank bünyesinde birleştirilmiştir. TMSF, Bank Ekspres'teki hisselerinin Tekfen Holding'e devredilmesi işlemlerini tamamlamıştır.

BDDK, Türkiye Emlak Bankası'nın aktif ve pasiflerinin 9 Temmuz 2001 tarihinden itibaren T.C. Ziraat Bankası'na devredileceğini açıklamıştır. Daha önce sermaye artırımını, sermaye benzeri kredi temini ve yeniden yapılanma stratejilerini içeren taahhüt mektupları alınmış olan ancak mali bünyeleri bozulan ve sermaye artırım planları yeterli bulunmayan Milli Aydın Bankası (Tarişbank), Sitebank, Bayındırbank, Ege Giyim Sanayicileri Bankası (EGS Bank) ve Kentbank yönetimine 9 Temmuz 2001 tarihi itibarıyla TMSF tarafından el konulmuştur. Aynı tarihte Okan Yatırım

⁹ BDDK, "Krizden İstikrara Türkiye Tecrübesi" alışma Tebliğı 2009, http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/raporlar/calisma_raporlari/7378krizden%20%C4%B0stikrara%20t%C3%BCrkiye%20tecr%C3%BCbesi.pdf (29 Aralık 2009)

Bankası ve Atlas Yatırım Bankası'nın ise bankacılık işlemleri yapma izni kaldırılmıştır.

Ağustos ayı içinde birleşmiş Sümerbank, Oyak Grubu'na satılmış, Doğu Grubu bünyesindeki Birleşik Türk Körfez Bankası ve Osmanlı Bankası'nın birleşme kararı BDDK tarafından onaylanmıştır. Aralık 2000'de TMSF bünyesine alınan Demirbank, Ekim 2001'de HSBC Bank'a satılmıştır. 30 Kasım 2001'de Toprakbank Fon'a alınırken, daha önceden Fon'a alınmış bulunan İktisat Bankası'nın 28 Kasım, Kentbank ve Etibank'ın ise 13 Aralıkta bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izinleri iptal edilmiştir.

Yeniden Yapılandırma Programında mevduatın ve uygun aktiflerin başka bir bankaya devredilmesi ve tasfiye ile ilgili yöntemler benimsenmiştir. Çalışmalar sırasında Fon'a rahatlık sağlayabilmek amacıyla Bankalar Kanunu'nda alacakların tahsiline ilişkin yapılan değişikliklere ek olarak, 3 Ağustos 2001 tarihli yeni TMSF Yönetmeliği ile TMSF'nin yetkilerini genişletmiş, organizasyon yapısında değişiklikler yapmış, Yönetmeliğe göre Fon mevcudunun kullanım şekli ve esasları belirlenmiştir¹⁰.

2.2.5 Bankacılık Dışı Düzenlemeler

Bankalar, özel finans kurumları ve diğer mali kurumların alacakları ile diğer varlıkların satın alınması ve yeniden yapılandırılarak satılması amacıyla, kuruluş ve faaliyet esasları BDDK tarafından belirlenecek varlık yönetimi şirketlerinin kurulması öngörülmüştür. "Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik" BDDK

¹⁰ TBB "2001 Yılında Türk Bankacılık Sistemi Raporu". <http://www.tbb.org.tr/tr/arastirma-ve-yayinlar/arastirma-ve-sunumlar/2003---2002/278>

tarafından onaylanarak 1 Ekim 2002 tarih ve 24893 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Varlık yönetim şirketlerinin kuruluş ve faaliyet esasları BDDK tarafından “Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik” ile belirlenmiştir. Bu yönetmelikte, Türkiye'deki finansal piyasalara özgü koşullar da göz önüne alınarak sorunlu duruma gelen varlıkların çözümlenmesinde faaliyet gösterecek olan varlık yönetim şirketlerinin anonim şirket şeklinde kurulması öngörülmüştür. Şirketlerin kurucularında, konkordato ilan etmemiş olma, tasfiye olan veya TMSF'ye devredilen bankalarda doğrudan veya dolaylı olarak yüzde on ve daha fazla bir oranda pay sahibi olmama, ağır hapis ve beş yıldan fazla hapis cezasıyla cezalandırılmamış olma, zimmet, rüşvet, dolandırıcılık, sahtecilik, kara para aklama, vergi kaçakçılığı, ihale alım satımlarına fesat karıştırma gibi durumlardan hüküm giymiş olmama gibi şartlar getirilmiştir ¹¹.

¹¹ Ataman Erdönmez, 2003

BÖLÜM III

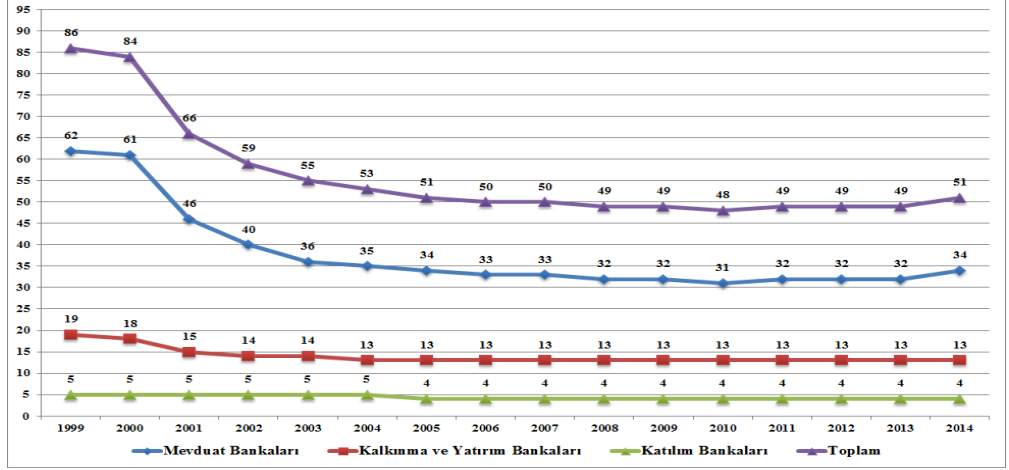
3.KRİZDEN BU YANA BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ GELİŞMELER

Bu bölümde Türkiye Bankalar Birliği, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği verileri dikkate alınarak 1999 - 2014 dönemi için yıl bazında bankaların verileri incelenmiştir.

3.1. Banka Sayıları

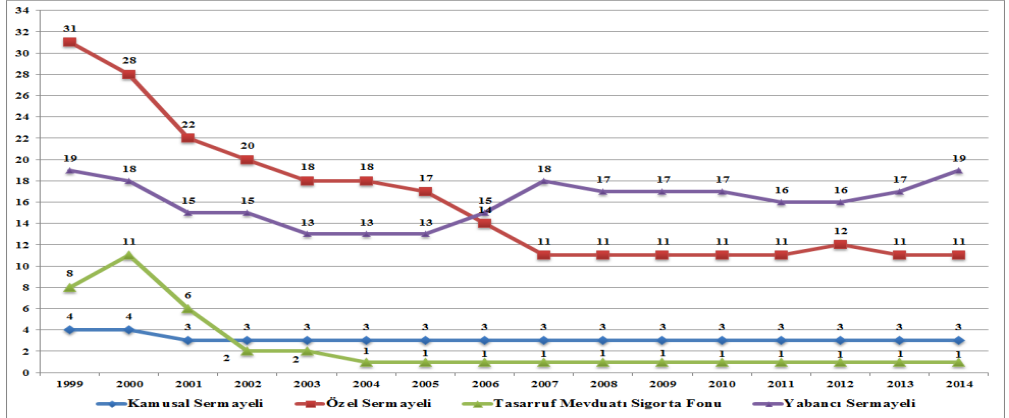
2000 yılından itibaren 2006 yılına kadar banka sayılarında sürekli bir düşüş yaşanmıştır ki bu daha önce de bahsedildiği üzere sektörün temizlenmesi adına planlı bir durum sonucundadır. En kesin düşüşler 2000-2002 arasında TMSF'ye devredilen mevduat bankalarının tasfiyesiyle birlikte ortadan kalkmalarıyla birlikte gerçekleşmiştir. Şekil 3.1'de de görüldüğü üzere 2006 yılı ile birlikte banka sayısının 49-50 aralığında sabitlendiği görülmektedir.

Mevduat bankalarının detayının gösterildiği Şekil 3.2'de 2000 yılı ile birlikte özel sermayeli bankalar ve yabancı sermayeli bankaların sayılarında önemli düşüşler olduğu ve buna paralel TMSF'deki banka sayılarında ise önemli artışlar olduğu görülebilir. 2006 yılı ise sektördeki bir başka önemli değişiklik sürecinin başladığı yıldır. Yabancı sermaye Türkiye'deki özel sermayeli bankaları satın almaya başlamıştır.

Şekil 3.1 – Sektördeki Banka Sayıları

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>; Türkiye Katılım Bankaları Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://tkbb.org.tr/banka-ve-sektor-bilgileri-veri-seti>

Şekil 3.2 – Mevduat Bankalarının Sayıları

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>

3.2. Şube Sayıları

2000 yılından itibaren şube sayısı 3 yıl içinde yaklaşık olarak 2.000 azalmıştır ki bu tüm şube sayısının yaklaşık % 25’idir. Bu azalma tüm sektörde değil çoğunlukla kamu sermayeli bankalar ve TMSF’ye devredilen bankalardan kaynaklanmaktadır. Tablo 3.1’de görüldüğü üzere özel sermayeli ve yabancı sermayeli bankalar sürekli olarak şube sayısında artış göstermişlerdir.

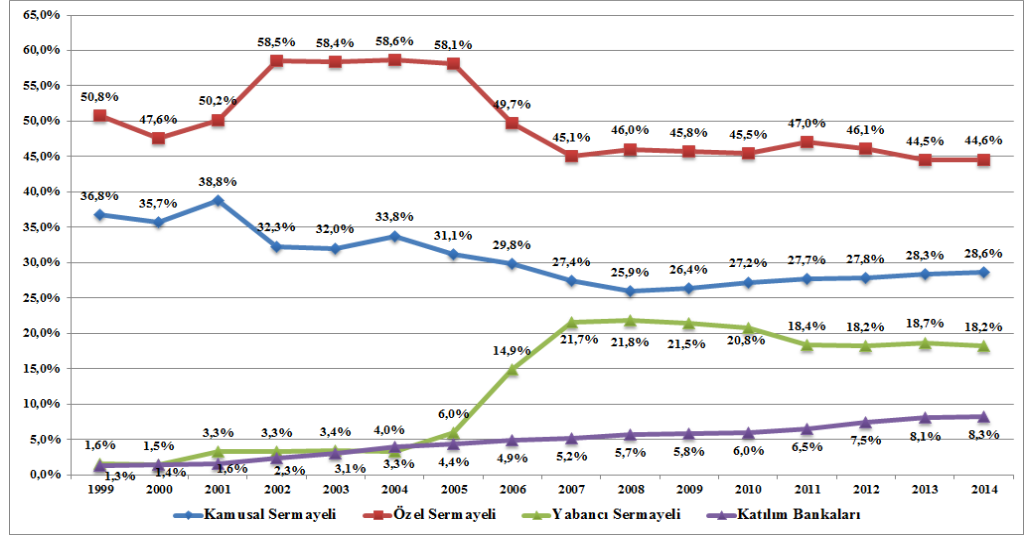
Tablo 3.1 – Sektördeki Şube Sayıları

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Mevduat Bankaları	7.660	7.807	6.889	6.087	5.949	6.088	6.228	6.804
Kamusal Sermayeli	2.865	2.834	2.725	2.019	1.971	2.149	2.035	2.149
Özel Sermayeli	3.960	3.783	3.523	3.659	3.594	3.729	3.799	3.582
Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu	714	1.073	408	203	175	1	1	1
Yabancı Sermayeli	121	117	233	206	209	209	393	1.072
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	31	30	19	19	17	18	19	45
Katılım Bankaları	100	110	115	145	188	255	290	355
Toplam	7.791	7.947	7.023	6.251	6.154	6.361	6.537	7.204
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Mevduat Bankaları	7.570	8.741	8.991	9.423	9.791	10.192	10.981	11.182
Kamusal Sermayeli	2.203	2.416	2.530	2.744	2.909	3.079	3.397	3.500
Özel Sermayeli	3.625	4.290	4.390	4.582	4.944	5.100	5.339	5.455
Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu	1	1	1	1	1	1	1	1
Yabancı Sermayeli	1.741	2.034	2.062	2.096	1.937	2.012	2.244	2.226
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	48	49	44	42	42	42	40	41
Katılım Bankaları	422	530	560	607	685	828	966	1.011
Toplam	8.040	9.320	9.595	10.072	10.518	11.062	11.987	12.234

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>; Türkiye Katılım Bankaları Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://tkbb.org.tr/banka-ve-sektor-bilgileri-veri-seti>

Şekil 3.3’de de görüleceği üzere kamu sermayeli bankalardan özel sermayeli ve yabancı sermayeli bankalara bir geçiş söz konusudur. 1999 yılında kamu sermayeli bankaların şube sayısındaki oranı % 36,8 ve özel sermayeli ile yabancı sermayeli bankaların toplam oranı % 52,4 iken 2013 yılında bu oranlar sırasıyla % 28,6 ve % 62,8 olmuştur. 2002 ve 2005

arasında kamu sermayeli bankaların payının artması TMSF'deki bankaların tasfiyesi sebebiyledir. Katılım bankalarının da paylarını % 1,6'dan % 8,1'e çıkarttıkları görülmektedir.

Şekil 3.3 –Şube Sayıları Dağılımı

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>; Türkiye Katılım Bankaları Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://tkbb.org.tr/banka-ve-sektor-bilgileri-veri-seti>

3.3. İstihdam

İstihdamda 2001 kriziyle birlikte önemli bir düşüş yaşanmıştır ve buna bağlı olarak sektördeki toplam çalışan sayısı Tablo 3.2'de de görüleceği üzere 175 binlerden 125 binlere gerilemiştir. Bu farkın önemli bir kısmı kamu sermayeli bankalardan ve TMSF'de yer alan bankalardan kaynaklanmaktadır. Sektörde 2004 yılı ile birlikte yeniden istihdam artışı söz konusu olmuştur ve bu artış 2008 krizi ile birlikte 2010 yılına kadar kısa bir duraklamaya girmiştir. 2010'dan bu yana sektörde yine istihdam artışı vardır. % 10'ları

bulan istihdam artışı ile çalışan sayısı 2014 yılı sonunda 217.166'ya ulaşmıştır.

İstihdamdan alınan paylara bakıldığında ise şube sayısına paralel bir durum söz konusudur. Kamu sermayeli bankaların payında özel sermayeli, yabancı sermayeli ve katılım bankalarına lehine bir azalma vardır. Katılım bankalarının istihdamdaki payını artırması ile mevduat bankalarının payı gerilemiştir.

Tablo 3.2 – Sektördeki İstihdam Sayıları

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Mevduat Bankaları	168.558	164.845	132.274	118.329	118.607	122.630	127.857	138.570
Kamusal Sermayeli	72.007	70.191	56.108	40.159	37.994	39.467	38.046	39.223
Özel Sermayeli	76.386	70.954	64.380	66.869	70.614	76.880	78.806	73.220
Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu	15.980	19.895	6.391	5.886	4.518	403	395	333
Yabancı Sermayeli	4.185	3.805	5.395	5.416	5.481	5.880	10.610	25.794
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	5.430	5.556	5.221	4.942	4.642	4.533	4.401	4.573
Katılım Bankaları	2.000	2.185	1.935	2.525	3.500	4.789	5.740	7.114
Toplam	175.988	172.586	139.430	125.796	126.749	131.952	137.998	150.257
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Mevduat Bankaları	153.237	166.325	167.063	173.134	176.576	181.197	192.219	195.363
Kamusal Sermayeli	41.056	43.333	44.856	47.235	50.239	51.587	54.466	55.851
Özel Sermayeli	75.149	82.158	82.270	83.633	89.047	90.612	93.365	95.839
Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu	325	267	261	252	243	226	229	227
Yabancı Sermayeli	36.707	40.567	39.676	42.014	37.047	38.772	44.159	43.446
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	5.322	5.273	5.339	5.370	4.842	4.901	5.246	5.523
Katılım Bankaları	9.215	11.032	11.802	12.694	13.857	15.356	16.763	16.280
Toplam	167.774	182.630	184.204	191.198	195.275	201.454	214.228	217.166

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>; Türkiye Katılım Bankaları Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://tkbb.org.tr/banka-ve-sektor-bilgileri-veri-seti>

3.4. Aktif Büyüklük Payları

Bankaların 1999 yılından bu yana Aktif Büyüklüklerindeki gelişmelerine baktığımızda mevduat bankaları, her zaman yüksek bir paya sahip olmalarına rağmen her geçen yıl payları katılım bankaları lehine düşmüştür. Tablo 3.3'de 1999 yılında % 94,9 olan mevduat bankaları payı

2014 yılında % 90,5 olduğu ve katılım bankalarının payı ise % 0,4'den % 5,2'ye yükseldiği görülmektedir. Mevduat bankaların detayına bakıldığında ise 2006 yılı ile birlikte yabancı sermayenin banka ortaklıklarını artırması ile birlikte özel sermayeli bankalardan yabancı sermayeli bankalara geçiş söz konusudur.

Tablo 3.3 – Sektör Aktif Büyüklük Payları

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Mevduat Bankaları	94,9%	95,1%	94,4%	93,8%	93,9%	94,5%	94,4%	94,2%
Kamusal Sermayeli	34,8%	34,1%	32,0%	31,3%	32,6%	34,2%	30,6%	29,1%
Özel Sermayeli	49,3%	47,2%	55,8%	55,1%	55,8%	56,3%	58,3%	53,2%
Yabancı Sermayeli	5,2%	5,4%	3,0%	3,1%	2,7%	3,3%	5,1%	11,9%
Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu	5,6%	8,5%	3,6%	4,3%	2,8%	0,6%	0,5%	0,2%
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	4,8%	4,4%	4,6%	4,4%	4,0%	3,6%	3,2%	3,1%
Katılım Bankaları	0,4%	0,5%	1,0%	1,8%	2,1%	1,9%	2,4%	2,7%
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Mevduat Bankaları	93,4%	93,3%	92,7%	92,6%	92,0%	91,0%	90,4%	90,5%
Kamusal Sermayeli	28,2%	28,4%	30,0%	29,7%	28,0%	27,5%	27,9%	28,2%
Özel Sermayeli	50,6%	50,5%	49,7%	49,4%	50,9%	50,8%	48,0%	47,7%
Yabancı Sermayeli	14,5%	14,3%	12,9%	13,5%	13,0%	12,7%	14,4%	14,6%
Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,0%	0,1%
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	3,3%	3,1%	3,2%	3,1%	3,4%	3,9%	4,0%	4,2%
Katılım Bankaları	3,3%	3,5%	4,0%	4,3%	4,6%	5,1%	5,5%	5,2%

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>; Türkiye Katılım Bankaları Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://tkbb.org.tr/banka-ve-sektor-bilgileri-veri-seti>

3.5. Toplam Kredi ve Mevduat Payları

Bankaların 1999 yılından bu yana kredi ve mevduat büyüklüklerindeki gelişmelerine baktığımızda Tablo 3.4'de mevduat bankalarının kredi paylarının % 90'lar seviyesinde kaldığı görülmektedir. Yıllar boyunca kamu, özel ve yabancı sermayeli bankalar arasındaki dağılım değişmiştir. 2001 krizi ile birlikte kamu sermayeli bankaların kredilerinde önemli düşüşler olurken özel sermayeli bankalarda tam tersine artış söz konusudur. 2006 yılındaki yabancı payının artmasına paralel özel sermayeli bankalardan yabancı sermayeli bankalara bir geçiş olmuştur.

Tablo 3.4 – Sektör Kredi Payları

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Mevduat Bankaları	88,9%	88,4%	84,8%	86,0%	86,8%	88,8%	90,6%	91,1%
Kamusal Sermayeli	28,1%	26,3%	20,9%	16,0%	17,4%	20,0%	20,0%	20,6%
Özel Sermayeli	54,5%	53,1%	59,4%	62,9%	64,3%	64,3%	64,1%	55,9%
Yabancı Sermayeli	2,8%	2,8%	3,2%	3,8%	3,8%	4,4%	6,5%	14,6%
Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu	3,4%	6,3%	1,2%	3,2%	1,3%	0,0%	0,0%	0,0%
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	10,3%	9,0%	12,7%	10,4%	9,1%	6,7%	4,8%	4,3%
Katılım Bankaları	0,9%	2,6%	2,5%	3,6%	4,1%	4,5%	4,6%	4,6%
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Mevduat Bankaları	91,0%	91,1%	89,4%	90,6%	90,3%	89,6%	89,0%	89,6%
Kamusal Sermayeli	21,4%	22,6%	25,4%	27,1%	26,2%	25,1%	26,1%	27,2%
Özel Sermayeli	51,7%	51,8%	48,2%	48,4%	50,8%	51,0%	48,6%	48,1%
Yabancı Sermayeli	17,8%	16,8%	15,8%	15,1%	13,2%	13,5%	14,3%	14,3%
Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	3,9%	3,9%	4,0%	3,5%	3,9%	4,3%	4,8%	5,0%
Katılım Bankaları	5,2%	5,0%	6,6%	5,9%	5,8%	6,1%	6,2%	5,4%

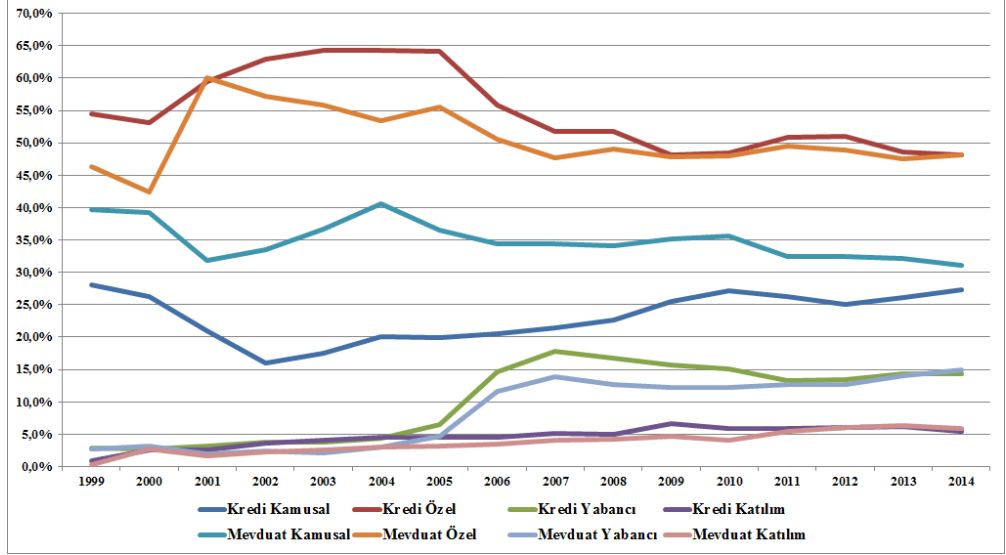
Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>; Türkiye Katılım Bankaları Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://tkbb.org.tr/banka-ve-sektor-bilgileri-veri-seti>

Tablo 3.5'deki mevduat dağılımında ise kalkınma ve yatırım bankalarının mevduat toplamamaları sebebiyle neredeyse tüm mevduat, mevduat bankalarında iken katılım bankaları her geçen yıl payını artırmış 2014 yılında % 5-6 aralığında bir orana ulaşmıştır.

Tablo 3.5 – Sektör Mevduat Payları

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Mevduat Bankaları	99,7%	97,4%	98,4%	97,8%	97,5%	97,1%	96,8%	96,5%
Kamusal Sermayeli	39,7%	39,3%	31,8%	33,6%	36,6%	40,5%	36,5%	34,5%
Özel Sermayeli	46,3%	42,4%	60,0%	57,2%	55,8%	53,4%	55,6%	50,5%
Yabancı Sermayeli	2,7%	3,2%	2,0%	2,4%	2,1%	3,0%	4,7%	11,5%
Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu	11,1%	12,6%	4,5%	4,7%	2,9%	0,1%	0,0%	0,0%
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Katılım Bankaları	0,3%	2,6%	1,6%	2,2%	2,5%	2,9%	3,2%	3,5%
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Mevduat Bankaları	96,0%	95,8%	95,3%	95,9%	94,6%	94,0%	93,7%	94,1%
Kamusal Sermayeli	34,4%	34,1%	35,2%	35,6%	32,5%	32,5%	32,2%	31,0%
Özel Sermayeli	47,7%	49,0%	47,9%	48,1%	49,5%	48,8%	47,6%	48,1%
Yabancı Sermayeli	13,8%	12,7%	12,3%	12,2%	12,6%	12,7%	14,0%	15,0%
Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Katılım Bankaları	4,0%	4,2%	4,7%	4,1%	5,4%	6,0%	6,3%	5,9%

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>; Türkiye Katılım Bankaları Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://tkbb.org.tr/banka-ve-sektor-bilgileri-veri-seti>

Şekil 3.4 – Sektördeki Banka Gruplarının Kredi-Mevduat Karşılaştırması

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>; Türkiye Katılım Bankaları Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://tkbb.org.tr/banka-ve-sektor-bilgileri-veri-seti>

Bu banka gruplarının kredi-mevduat paylarının karşılaştırmasının yapıldığı Şekil 3.4’de ise 2009’a kadar büyük payı oluşturan iki gruptan özel sermayeli bankaların topladıkları mevduattan daha çok kredi verdikleri, kamu sermayeli bankaların ise topladıkları mevduattan çok daha azını kredi olarak değerlendirdiği görülmektedir. Devlet kurumlarının mevzuat gereği kamu sermayeli bankalarla çalışma zorunlulukları itibariyle ve yaygın şube ağlarıyla bilançolarındaki mevduat kalemlerinin yüksek olduğu düşünülmektedir. Yakın zamana kadar kamu sermayeli bankaların özellikle bireysel kredi kültürleri bulunmadığı görülmektedir. 2009 yılından sonra ise özel sermayeli bankalar dengeye ulaşmış, kamu sermayeli bankalarda da mevduat-kredi miktarları birbirine yaklaşmıştır. Yabancı sermayeli bankalar ile katılım bankaları ise sürekli olarak bir denge içinde gitmişlerdir.

3.6. Yoğunlaşmalar

3.6.1. İlk On Banka Yoğunlaşması

Yoğunlaşmaya göre ilk on bankaya baktığımızda, 2001 krizi sonrasında sektörün aktif büyüklüğünün ve mevduatın yüzde 80'i ile kredilerin yüzde 81'nin bu bankalar tarafından kontrol edildiğini görülmektedir. Bu bankaların payı 2006 yılına kadar sürekli artmış ve bu yıldan itibaren ulaşılan paylar 2014 yılı itibariyle korunmuştur.

Tablo 3.6 - Yoğunlaşma Oranları / İlk On Banka

İlk On Banka	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Toplam Aktif	68	69	80	81	82	84	85	86
Toplam Mevduat	69	72	81	86	86	88	89	90
Toplam Krediler	73	71	80	74	75	77	80	83
İlk On Banka	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Toplam Aktif	85	86	87	87	87	87	86	86
Toplam Mevduat	89	90	91	91	91	91	90	90
Toplam Krediler	83	84	85	86	87	86	85	85

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>; Türkiye Katılım Bankaları Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://tkbb.org.tr/banka-ve-sektor-bilgileri-veri-seti>

3.6.2. İlk Beş Banka Yoğunlaşması

2001 krizi sonrası yoğunlaşmaya göre ilk beş bankanın bankacılık sektörü aktif büyüklüğü içindeki payı yüzde 56 olurken, bu bankalar mevduatın yüzde 55'ini, kredilerin yüzde 49'unu kontrol edebilir hale gelmişlerdir. 2006 yılına kadar bu bankaların payı artarak devam etmiş ve 2011 yılına kadar da aynı seviyede kalmıştır. 2011 yılından itibaren ilk beş bankanın paylarında düşüş söz konusudur. İlk on bankanın payında bir

değişiklik olmadığı düşünülünce ikinci beş bankanın paylarını sürekli artırdıkları ortaya çıkmaktadır.

Tablo 3.7 – Yoğunlaşma Oranları / İlk Beş Banka

İlk Beş Banka	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Toplam Aktif	46	48	56	58	60	60	63	63
Toplam Mevduat	50	51	55	61	62	64	66	64
Toplam Krediler	42	42	49	55	54	48	56	58
İlk Beş Banka	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Toplam Aktif	62	62	63	63	61	60	58	58
Toplam Mevduat	64	65	66	66	62	61	59	59
Toplam Krediler	57	58	55	57	58	56	56	56

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>; Türkiye Katılım Bankaları Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://tkbb.org.tr/banka-ve-sektor-bilgileri-veri-seti>

3.7 Bölüm Değerlendirmesi

2001 krizi sonrası bankacılık sektöründe yapılan düzenlemeler ile sektörde önemli bir temizlik söz konusu olmuş ve banka sayısı 50 civarında sabitlenmiştir. Bu temizlik ağırlıklı olarak özel sermayeli bankalarda olmuştur. 2006 yılından itibaren de yabancı sermayenin sektöre daha yoğun girmesiyle birlikte yabancı sermayeli bankaların sayısında artış olduğu görülmektedir.

Sektörde sadece banka sayısında bir azalma değil birkaç yıl içinde şube sayısında yüzde 25 ve istihdamda da yüzde 28’lik önemli bir düşüş gerçekleşmiştir. Şube sayısı ve istihdamdaki azalmanın ise daha çok kamu sermayeli bankalardan kaynaklandığı görülmektedir. Aktif büyüklüklerinde ise mevduat bankalarından siyasi gelişmelerle birlikte yükselişe geçen katılım bankalarına % 5’lik bir geçiş söz konusudur.

Bilançonun her iki tarafında yer alan ve bankacılığın en temel konuları olan mevduat ve kredi dengesine bakıldığında ise sektörün ağırlıklı kısmını oluşturan kamu ve özel sermayeli bankalarda tam tersi bir durumun gerçekleştiği görülmektedir. Kamu sermayeli bankaların mevduat miktarı tüm dönem boyunca kredi miktarlarından daha yüksek olarak gerçekleşmiştir.

BÖLÜM IV

4.BANKA KARLILIĞI LİTERATÜRÜ

Banka karlılığı üzerine yapılan çalışmalarda genellikle bağımlı değişken olarak performans göstergeleri olarak kabul edilen Aktif Karlılığı (Return on Asset-ROA), Öz Kaynak Karlılığı (Return on Equity-ROE) ise, bağımsız değişkenler olarak, bankalara özel ve sektörel verilerle makroekonomik değişkenler kullanılmıştır. Bankalara özel ve sektörel veriler olarak çeşitli varlık ve gelir-gider kalemleri ile özkaynakların kullanıldığı görülmektedir. Bu çalışmalar, ülke özelinde çalışmalar olduğu gibi bazı durumlarda ise çok sayıda ülkenin bankacılık sistemlerini karşılaştırmalı olarak ele alan çalışmalardır.

Tek ülke verilerini kullanan yabancı ülke çalışmaları arasında Athanosoglou, Brissimis ve Delis (2005), Dietrich ve Wanzenried (2009), Tregenna (2009) Kanas, Vasiliou ve Eriotis (2011), Marinkoviç, Radoviç ve Goluboviç (2012), Trujilo-Ponce (2012), Sinha ve Sharma (2014)'dir. Türk bankaları üzerine yapılan çalışmalar ise Doğru (2011), Uludağ ve Gökmen (2011), Sarıgül (2013)'dür.

Birden fazla ülke verilerini kullanarak yapılan çalışmalar ise Demirgüç-Kunt ve Huizinga (1998), Athanasoglou, Delis ve Staikouras (2006), Goddard, Liu, Molyneux ve Wilson (2009), Bolt, de Haan, Hoerberichts, van Oordt ve Swank (2010), Mirzaei, Liu, Moore (2011), Gambacorta, Scatigna ve Yang (2013), Shehzad, de Haan ve Scholtens (2013)'dir.

4.1. Tek Ülke Verileri

Athanosoglou, Brissimis ve Delis (2005)'in çalışması, bankaya özgü, sanayi-spesifik ve makroekonomik belirleyicilerin karlılığa etkisini ampirik bir çerçeve kullanarak Geleneksel Yapı-Davranış-Performans (SCP) hipotezle değerlendirmeyi amaçlamıştır. Yunan bankaları için 1985-2001 dönemi için bir GMM tekniği uygulanmıştır. Piyasalar çok büyümediği sürece karlılığı gerçekleştiği görülmektedir. Banka büyüklüğü hariç tüm banka özgü belirleyicilerin beklenen şekilde önemli ölçüde banka karlılığı etkilediğini belirlemişlerdir. Bununla birlikte, SCP hipotezi destekleyen herhangi bir kanıt bulunmamaktadır.

Dietrich ve Wanzenried (2009)'in çalışmasında İsviçre'de ticari bankaların 1999-2006 yılları arasındaki karlılığını analiz etmişlerdir. Bankaya özgü özelliklerin yanı sıra makroekonomik ve sektöre özgü değişkenler de regresyon analizine dahil edilmiştir. Elde ettikleri sonuçlara göre ticari bankaların karlılıkları arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır.

Tregenna (2009)'nın çalışması 1994-2005 yılları arasında ABD'de bankalarının yapılarının karlılığa etkilerini analiz etmektedir. Kullanılan panel data yoğunlaşma, pazar payı, büyüklük ve operasyonel verimliliğin karlılığa etkilerini test etmektedir. Verimliliğin karlılığa çok büyük bir etkisinin olmadığı ve yoğunlaşmanın ise karlılığı pozitif olarak etkilediği tespit edilmiştir.

Kanas, Vasiliou ve Eriotis (2011)'in çalışmasında ABD bankalarında iş döngüsü, kısa vadeli faiz oranları, enflasyon beklentisi, kredi büyüklükleri ve borç yapısının banka karlılığı üzerine etkileri gözden geçirilmiştir. ROA, karlılık ölçüm yöntemi olduğunda parametrik ve semi-parametrik sonuçlara

göre iş döngüsü, kısa vadeli faiz oranları ve enflasyon beklentisinin banka karlılığını etkileyip etkilemediği durumu değiştirmektedir. Parametrik sonuçlarda karlılık etkilenmemekte, semi-parametrik sonuçlarda etkilenmektedir. ROE için de benzer bir durum vardır.

Marinkoviç, Radoviç ve Goluboviç (2012)'in çalışmasında 2000'li yıllarda Sırp bankalarında takip giderlerinin faiz dışı gelirlere oranının ROA ve ROE'ye etkileri gözden geçirilmiştir. Bunun yanı sıra aktif büyüklüğü, banka büyüklüğü, banka sahiplik yapısı, faiz gelirleri gibi değişkenlere de bakılmıştır. Karlılık için en önemli konuların risk yönetimi ve faiz dışı giderler olduğu sonucuna varılmıştır.

Trujilo-Ponce (2012)'nin çalışmasında 1999-2009 yılları arasında İspanyol bankalarının karlılığını hangi etkenlerin belirlediği incelenmiştir. Banka karlılığının aktifteki borçların büyüklüğü, mevduatların payı, verimlilik ve düşük kredi riski ile bağlantılı olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca faiz oranları hariç bütün sektörel ve makroekonomik etkenlerin bankaların karlılığını etkilediği görülmüştür.

Sinha ve Sharma (2014)'nin çalışmasında Hint bankalarının karlılığına bankalara özgü, sektöre özgü ve makroekonomik faktörlerin etkisini incelenmiştir. Panel veriler 42 Hint bankasının 2000-2013 yılları arasındaki bilgilerinden edinilmiştir. Yoğunlaşmanın karlılığı olumlu etkilediği tespit edilmiştir. Mevduat, faiz dışı gelirlerin aktiflere oranı gibi bankalara özel verilerin karlılıkla doğrudan ilişkisi olduğu görülmüştür.

Doğru (2011)'nin çalışmasında Türkiye'de örnek olarak seçilen orta ölçekli bir bankanın karlılığa dayalı performansının incelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada bankaların karlılık göstergeleri olan Net Faiz

Marjı (NIM), Aktife Göre Getiri (ROA) ve Özkaynağa Göre Getiri (ROE)'nin, bankacılığa özgü 13 farklı değişken yardımı ile karlılık göstergeleri ekonometrik olarak açıklanmaya çalışılmaktadır. Belirtilen üç farklı karlılık göstergesinde de, personel harcamaları belirleyici bir özellik olarak görülmekte ve bağımlı değişkenler ile ilişkinin pozitif yönlü olması geçmiş ampirik çalışmalarda ise negatif yönlü olması dikkate alındığında, analize konu bankanın, sektörden farklı bir noktada olduğu görülmektedir. Banka'nın personel harcamaları ve faiz dışı giderler üzerindeki etkinliğinin karlılık üzerinde doğrudan ve yüksek bir etki yarattığı görülmektedir. Banka'nın aktifindeki büyüme karlılığını olumlu yönde etkilerken, kredilerindeki büyüme karlılığı ve yüksek faiz marjını desteklememektedir.

Uludağ ve Gökmen (2011)'in çalışmasında 1999-2009 yılları arasındaki Türk bankacılık sektöründeki karlılığın belirleyicileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bulgular aktif büyüklüğü küçük olan bankaların aktiflerini iyi kullanarak yüksek karlar elde ettiklerini, öz sermayesi düşük olan bankaların karlılıklarının daha yüksek olduğu göstermiştir. Enflasyon oranı ile karlılık arasında pozitif bir ilişki tespit edilirken, ekonomik büyümeye paralel bankaların karlılıklarının arttığı gözlenmiştir.

Sarıgül (2013)'ün çalışmasında Türk bankacılığında yoğunlaşmanın seviyesi ve yoğunlaşma, banka büyüklüğü, karlılık arasındaki ilişkinin analiz edilmesi hedeflenmiştir. Yoğunlaşmanın karlılığa etkisinin seviyesini belirlemek için karlılık oranları yoğunlaşma, banka özelinde belirleyenler, makroekonomik belirleyenler ile regresyona tabi tutulmuştur ve banka karlılığını olumlu etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

4.2 Çok Ülke Verileri

Demirgüç-Kunt ve Huizinga (1998) çalışmasında 1988-1995 döneminde 80 ülke için banka düzeyinde veri kullanılmıştır. Faiz marjları ve banka karlılığı arasındaki farklılıkların bazı özelliklere yansıdığı belirtilmektedir: Banka özellikleri, makroekonomik koşullar, açık ve kapalı banka vergilendirme, mevduat sigortası yönetmeliği, genel mali yapısı, ve birkaç temel yasal ve kurumsal göstere. Gelişmekte olan ülkelerde yabancı bankaların yerli bankalara göre daha çok kar ettikleri görülmüştür. Gelişmiş ülkelerde ise tam tersi bir durum vardır.

Athanasoglou, Delis ve Staikouras (2006)'un çalışmasında 1998-2002 yılları arasında Güneydoğu Avrupa'daki kredi kurumlarının oluşturduğu data içinde bankaya özel, sektörel ve makroekonomik belirleyicilerin karlılığa etkilerini test etmek amaçlanmaktadır. Sonuçlar göstermektedir ki likidite hariç, tüm banka özgü belirleyiciler önemli ölçüde beklenen şekilde banka karlılığını etkilemektedir. Bankacılık reformu ve karlılık arasında pozitif bir ilişki tespit edilememiştir.

Goddard, Liu, Molyneux ve Wilson (2009)'ın çalışmasında 1992-2007 yılları arasında 8 Avrupa Birliği ülkesindeki banka karlılığı bileşenlerini incelenmiştir. Sermayesi güçlü, verimli bankaların karlılıklarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu sekiz ülkeden altısında karlılığın 1999-2007 yılları arasında 1992-1998 yıllarına göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Bolt, de Haan, Hoeberichts, van Oordt ve Swank (2010)'in çalışmasında Hollanda'daki banka karlılığı ile ekonomik düşüşler arasındaki ilişki incelenmiştir. Banka karlılığı ve net faiz geliri, diğer gelir ve net provizyon artı diğer masraflar gibi bileşenlerine odaklanılmıştır. Sektör

toplamı ve banka özelinde yapılan incelemelerde banka karlarının derin durgunluk dönemlerinde daha çok etkilendiğini görülmüştür.

Mirzaei, Liu ve Moore (2011)'un çalışmasında 1999-2008 yılları arasında 40 gelişmekte olan ve gelişmiş ülkedeki 1929 bankanın verileri kullanılmıştır. Bu çalışmada pazar gücü, bankacılık ve banka dışı aktivitelerin karlılık ve istikrara etkileri gözden geçirilmiştir. Gelişmiş piyasalarda daha büyük bir pazar payı daha yüksek bir banka performansı sağlamaktadır. Ancak aynı tür piyasalarda daha yoğun olan bankacılık sistemleri finansal istikrarsızlığa daha açıktır. Benzer durumların gelişen piyasalar için de olduğu görülmektedir. Yüksek faiz oranları her iki ekonomi için de karlılığı artırmaktadır.

Gambacorta, Scatigna ve Yang (2013)'in çalışmasında 1994 – 2012 yılları arasında 27 ülkedeki 98 uluslararası bankanın verileri kullanılmıştır. Çalışmada faiz dışı gelirlerin toplam gelirler içindeki payı ile ROA arasındaki ilişki değerlendirilmiştir. Bu analiz sonucunda faiz dışı gelirlerin payının belli bir seviyeye kadar (%30) olması halinde banka karlılığı ile pozitif bir ilişkisi olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Shehzad, de Haan ve Scholtens (2013)'in çalışmasında 1988-2010 yılları arasında 148 ülkedeki 15.000 banka verisi gözden geçirilmiştir. Bir dinamik panel modeli kullanılarak büyüklük, büyüme ve karlılık arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Yüksek gelirli OECD ülkelerinin büyük bankaları küçük bankalara göre daha yavaş büyürlerken daha karlıdırlar. Banka büyümesinin ve banka karlılığının ilişkili olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 4.1 – Literatürdeki Makalelerin Detay Bilgileri

Veri Kaynağı	Sıra	Makale Adı	Yazar	Yayınlanma Yılı	İçerik	Bağımlı Değişkenler	Bağımsız Değişkenler
Tek Ülke Verileri	1	Bank-Specific, Industry-Specific and Macroeconomic Determinants of Bank Profitability	Panayiotis Athanasoglou-Sophocles Btsimis-Matthaios Delis	2005	1985-2001 yılları arasında Yunan bankalarının verileri	Banka karlılığı (ROA ve ROE)	Banka ölümünde, sektörel ve makroekonomik değişkenler
Tek Ülke Verileri	2	What Determines The Profitability of Commercial Banks? New Evidence From Switzerland	Andreas Dietrich-Gabriele Wanzeneder	2009	1999-2006 yılları arasında 453 İsviçre bankasının 1.919 verileri	Banka karlılığı (ROA ve ROE)	Makroekonomik ve sektörel değişkenler
Tek Ülke Verileri	3	The Fat Years: The Structure and Profitability of the US Banking Sector in the Pre-crisis Period	Fiona Tregenna	2009	1994-2005 yılları arasında çeşitli bankalarda Amerikan bankacılığı verileri	Banka karlılığı (ROA ve ROE)	Yoğunlaşma, pazar payı, büyüklük ve operasyonel verimlilik
Tek Ülke Verileri	4	Revisiting Bank Profitability: A Semi-Parametric Approach	Angelos Kanas-Dimitrios Vasiliou-Nikolaos Eriotis	2011	1985-2011 yılları arasında sırasıyla bazında Amerikan bankacılık verileri	Banka karlılığı (ROA ve ROE)	Banka ölümünde, sektörel ve makroekonomik değişkenler
Tek Ülke Verileri	5	Exploring Bank-Specific Profitability Determinants: A Single Country Study	Srdan Marković-Ogjen Radović-Natasa Golubović	2012	2011 sonuna kadar 8 yıllık zaman aralığında 29 Sep bankasının verileri	Banka karlılığı (ROA ve ROE)	7 farklı değişken
Tek Ülke Verileri	6	What Determines the Profitability of Banks? Evidence from Spain	Antonio Trujillo-Ponce	2012	1999-2009 yılları arasında İspanyol bankalarının verileri	Banka karlılığı (ROA ve ROE)	Banka ölümünde, sektörel ve makroekonomik değişkenler
Tek Ülke Verileri	7	Determinants of Bank Profits and its Persistence in Indian Banks: A Study in a Dynamic Panel Data Framework	Pankaj Sinha-Sakshi Sharma	2014	2000-2013 yılları arasında 42 Hint bankasının verileri	Banka karlılığı (ROA ve ROE)	Banka ölümünde, sektörel ve makroekonomik değişkenler
Tek Ülke Verileri	8	Karlılığın Belirleyicileri Analizi: Teori ve Orta Ölçekli Bir Banka Uygulaması	Cengiz Dağru	2011	2003, 2006, 2007, 2008, 2009 yılları ve 31.03.2010 tarihine kadar aylık bazda toplam 63 adet bilanço ve gelir tablosu	Net Kar / Toplam Aktif (ROA), Net Kar / Toplam Özkaynak (ROE) ; Net Fair Gain / Toplam Varlıklar (CIN4)	13 farklı değişken
Tek Ülke Verileri	9	Türk Bankacılık Sektörünün Karlılığın Dinamik Yaklaşımı Test Edilmesi	Berna Kırulak Uludağ-Habib Göbmen	2011	1999-2009 yılları arasında Türk bankacılığı verileri	Net Varlık Getirisi (ROA)	Banka ölümünde, sektörel ve makroekonomik değişkenler
Tek Ülke Verileri	10	Concentration and Profitability in Turkish Banking Industry	Hüseyin Sangul	2013	2003-2012 yılları arasında 38 Türk bankasının verileri	Yoğunlaşma, banka büyüklüğü ve karlılık arasındaki ilişki	11 farklı değişken
Çok Ülke Verileri	1	Determinants of Commercial Bank Interest Margins And Profitability: Some International Evidence	Ash Demingçü Kurt-Harry Huizinga	1998	1988-1995 yılları arasında 80 ülkenin banka verileri	Banka karlılığı (ROA ve ROE)	Banka değişkenleri, makroekonomik özellikler, bankalar için vergi ve mevduat sigorta düzenlemeleri, yasal ve yapısal durumlar
Çok Ülke Verileri	2	Determinants of Bank Profitability in The South Eastern European Region	Panayiotis P. Athanasoglou-Matthaios D. Delis-Christos K. Stalkouras	2006	1998-2002 yılları arasında Güneydoğu Avrupa (7 Balkan ülkesi) bankalarının verileri	Banka karlılığı (ROA ve ROE)	Banka ölümünde, sektörel ve makroekonomik değişkenler
Çok Ülke Verileri	3	Do Bank Profits Converge?	John Goddard-Hong Lin-Phil Molyneux-John O.S. Wilson	2009	1992-2007 yılları arasında sekiz Avrupa Birliği ülkesindeki 5.000 bankaya ait 34.463 veri	Banka karlılığı (ROA ve ROE)	8 ülkenin konsolide edilmiş verileri
Çok Ülke Verileri	4	Bank Profitability during Recessions	Wilko Bolt-Leo de Haan-Marco Hoeberichts-Maarten van Oordt-Job Swank	2010	1979-2007 yılları arasında 17 OECD ülkesinin banka verileri	Banka karlılığı ve ekonomik iniş çıkışlar arasındaki ilişki	Banka ölümünde ve sektörel değişkenler
Çok Ülke Verileri	5	Does Market Structure Matter on Banks' Profitability and Stability? Emerging versus Advanced Economies	Ali Mirzaei-Guy-Liu-Tomoe Moore	2011	1999-2008 yılları arasında 40 gelişmiş ve gelişen piyasa ekonomisinde 1929 bankanın verileri	Banka karlılığı (ROA ve ROE)	Pazar gücü, banka ölümünde ve sektörel değişkenler
Çok Ülke Verileri	6	Diversification and Bank Profitability: A Nonlinear Approach	Leonardo Gambacorta-Michela Scatigna-Jing Yang	2013	1994-2012 yılları arasında 27 ülkedeki 98 ulusal bankanın verileri	Net Varlık Getirisi (ROA)	Banka ve ülke ölümünde değişkenler
Çok Ülke Verileri	7	The Relationship Between Size, Growth and Profitability of Commercial Banks	C. T. Shehzad-J. De Haan-B. Scholtens	2013	1988-2010 yılları arasında 148 ülkede 15.000 bankanın verileri	Banka karlılığı (ROA ve ROE)	Banka ölümünde değişkenler

BÖLÜM V

5.ÇALIŞMADA KULLANILAN DEĞİŞKENLER

Bu bölümde bankaların karlılık göstergeleri olan Aktif Karlılığı (ROA) ve Öz Kaynak Karlılığı (ROE)'na etki edip etmediği incelenen değişkenlere yer verilmiştir. Çalışmada incelenen literatüre de paralel 37 bağımsız değişken kullanılmıştır. Bu değişkenler üç başlık altında gruplandırılabilir: Bankaya özgü, sektörel ve makroekonomik değişkenler.

Tablo 5.1 – Bağımsız Değişken Listesi

No	Bankaya Özgü Değişkenler	No	Sektör Değişkenleri	No	Makroekonomik Değişkenler
1	Sermaye Yeterliliği (Özkaynak/Aktifler)	22	Aktif - İlk Beş Yoğunlaşma	30	Gayrisafi Yurt İçi Hasıla
2	Sermaye Çarpanı (Aktifler/Özkaynak)	23	Krediler - İlk Beş Yoğunlaşma	31	Enflasyon Üretici (%)
3	Krediler/Mevduat	24	Mevduat - İlk Beş Yoğunlaşma	32	Enflasyon Tüketici (%)
4	Mevduat/Aktifler	25	Aktif - İlk On Yoğunlaşma	33	TCMB Faiz Oranı
5	Krediler/Aktifler	26	Krediler - İlk On Yoğunlaşma	34	FED Faiz Oranı
6	Tüketici Kredileri/Aktifler	27	Mevduat - İlk On Yoğunlaşma	35	(TCMB - FED) Faiz Oranı Farkı
7	Kısa Vadeli Krediler/Krediler	28	Banka Yaşı	36	TL/USD Döviz Kuru
8	Takipteki Krediler/Aktifler	29	Yerli/Yabancı Sermaye	37	İMKB/BİST Endeksi
9	Yurtdışı Borçlanma/Toplam Yurtdışı B.				
10	Aktifler / Toplam Aktifler				
11	Mevduat / Toplam Mevduat				
12	Krediler / Toplam Krediler				
13	Faaliyet Gelirleri/Faaliyet Giderleri				
14	Net Faiz Dışı Gelirler/Faaliyet Giderleri				
15	Faaliyet Giderleri/Aktifler				
16	Net Faiz Dışı Gelirler/Net Faiz Gelirleri				
17	Net Faiz Dışı Gelirler/Aktifler				
18	Net Faiz Gelirleri/Aktifler				
19	Net Kar/Faaliyet Gelirleri				
20	Vergi/Faaliyet Gelirleri				
21	Vergi/Aktifler				

Bankaya özgü değişkenler çalışmada yer alan 18 bankanın 2 bilanço verisinin birbirine oranı ya da bir bilanço verisinin sektör toplamına oranına göre hesaplanmıştır.

Sektör değişkenleri çalışmada yer alan 18 bankanın toplam verilerine göre hesaplanmıştır.

BÖLÜM VI

6.KARLILIK ANALİZİ

Çalışmanın amacı doğrultusunda Borsa İstanbul'da yer alan 13 bankanın (Akbank T.A.Ş., Alternatif Bank A.Ş., Denizbank A.Ş., Finans Bank A.Ş., Fortis Bank A.Ş., Türkiye Garanti Bankası A.Ş., Türkiye Halk Bankası A.Ş., Türkiye İş Bankası A.Ş., Şekerbank T.A.Ş., Tekstil Bankası A.Ş., Türk Ekonomi Bankası A.Ş., Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O., Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.) ve buna ilave olarak piyasada belli bir etkinliğe sahip olan Anadolu Bank A.Ş., HSBC Bank A.Ş., ING Bank A.Ş., Koçbank A.Ş., Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.'nin çeyrek dönemlik verilerinden yararlanarak 2003 – 2014 arası için bir dizi analiz gerçekleştirilmiştir. Bu grupta Fortis Bank A.Ş. 2010 yılı sonunda Türk Ekonomi Bankası A.Ş. ile ve Koçbank A.Ş. 2006 yılında Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. ile birleşmiştir. Bu sebeple bu 2 banka için belirtilen tarihe kadar veriler bulunmaktadır. Belirlenen 18 banka örnekleminin verilerinin kayıpsız ulaşılabilen dönem olan 2003 – 2014 yılları arası kullanılmıştır ve değişiklikleri daha net görebilmek adına çeyrek dönem verileri dikkate alınmıştır.

Bu bölümde öncelikli olarak bankaların Aktif Karlılığı (ROA) ve Öz Kaynak Karlılığı (ROE) performanslarına ve çalışmada kullanılan karlılık belirleyicileri ile korelasyonlarına bakılarak karlılığa pozitif ya da negatif etki eden en önemli değişkenlerin etkileri değerlendirilmiştir. Değerlendirmelerde a) 2008 Krizi Öncesi ve Sonrası (2009/I Çeyrek Öncesi ve 2009/I Çeyrektekenden itibaren)

- b) Yoğunlaşma Açısından İlk 5 Banka ve Diğer 13 Banka
- c) Yerli ve Yabancı Sermayeye Sahip Bankalar (Yabancı banka olarak Türkiye Bankalar Birliği raporlama sistemindeki tamamen yabancı ortaklığa sahip olan bankaların o çeyrek için yabancı banka olarak değerlendirilmesi kriteri dikkate alınmıştır)
- olmak üzere 3 ayırım yapılmıştır.

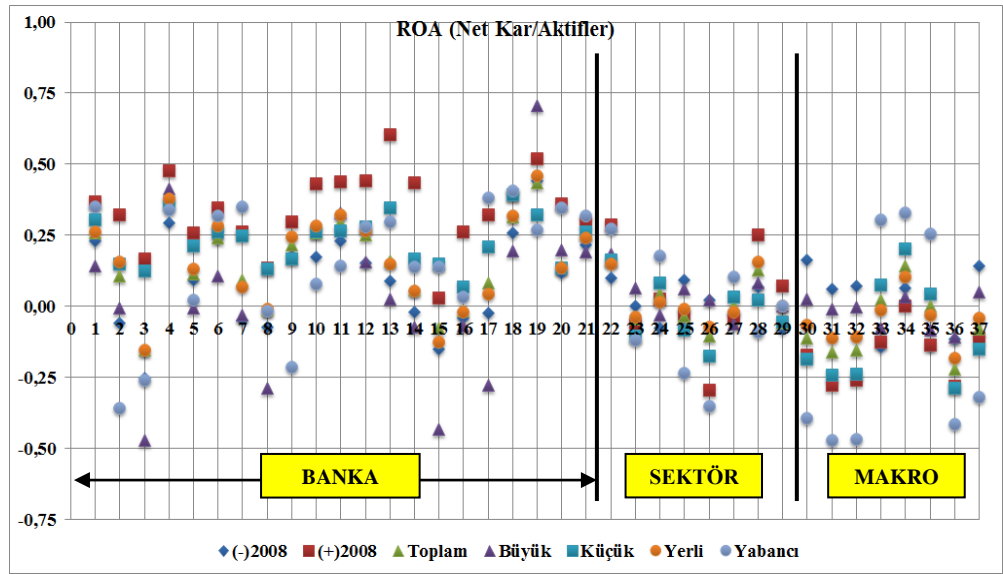
Yoğunlaşma açısından ilk 5 banka alfabetik sıra içinde Akbank T.A.Ş., Türkiye Garanti Bankası A.Ş., Türkiye İş Bankası A.Ş., Yapı ve Kredi Bankası A.Ş., Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş. bankalarıdır ve bu durum tüm çeyrekler için geçerlidir.

Bu bölümde ikinci olarak Sıradan En Küçük Kareler (SEKK) Yöntemi ile belirlenen değişkenlerle ROA ve ROE'nin ilişkisine bakılmıştır.

6.1 Aktif Karlılığı (ROA)

Çalışmaya dahil edilen 18 bankanın toplam olarak, 2008 krizi öncesi ve sonrası dönem olarak iki grup, yoğunlaşmaya göre ilk 5 banka ve diğer 13 banka olarak iki grup, yerli ve yabancı sermayeye sahip bankalar olarak iki grup halinde Aktif Karlılığı (ROA) performansları çeyrek bazında hesaplanmıştır.

Sonrasında grup bazında ROA oranlarının bağımsız değişkenler ile korelasyonlarına bakılmıştır. Bu korelasyonlara toplu olarak Şekil 6.1'de yer verilmiştir. Korelasyonların genelde 0,25 ile -0,25 arasında dağıldığı görülmektedir.

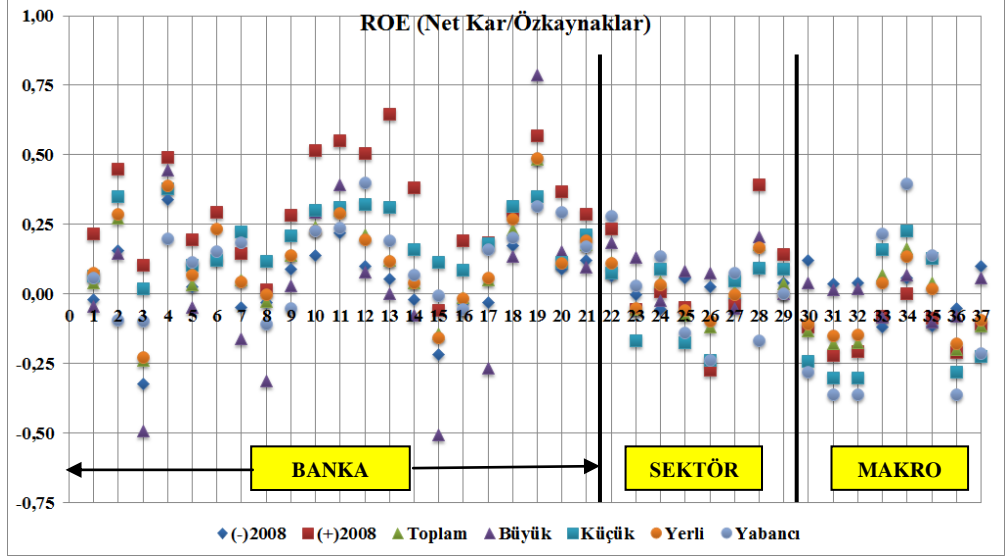
Şekil 6.1 – ROA İle Değişken Korelasyonları

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/mali-tablolar/71>

6.2 Öz Kaynak Karlılığı (ROE)

Çalışmaya dahil edilen 18 bankanın toplam olarak, 2008 krizi öncesi ve sonrası dönem olarak iki grup, yoğunlaşmaya göre ilk 5 banka ve diğer 13 banka olarak iki grup, yerli ve yabancı sermayeye sahip bankalar olarak iki grup halinde Öz Kaynak Karlılığı (ROE) performansları çeyrek bazında hesaplanmıştır.

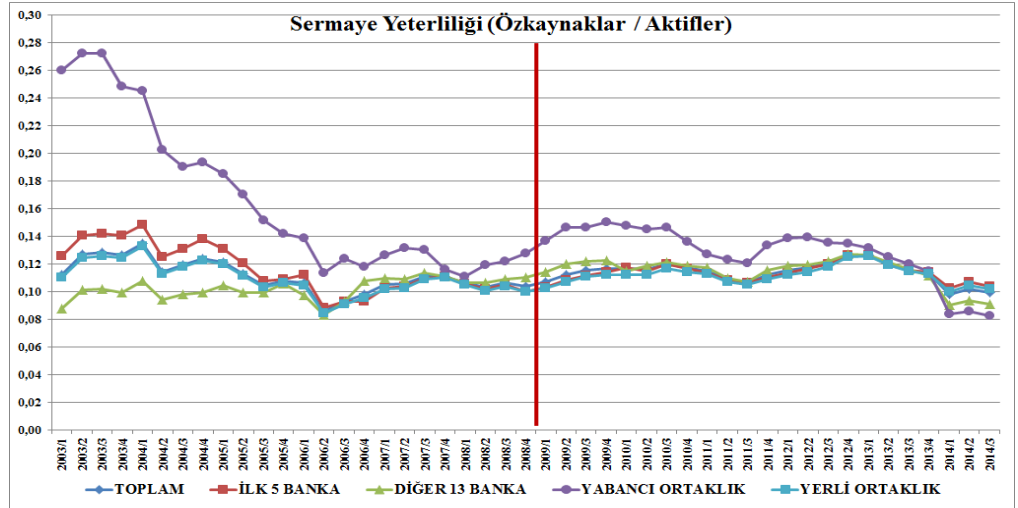
Sonrasında grup bazında ROA oranlarının bağımsız değişkenler ile korelasyonlarına bakılmıştır. Bu korelasyonlara toplu olarak Şekil 6.2’de yer verilmiştir. Korelasyonların genelde 0,25 ile -0,25 arasında dağıldığı görülmektedir.

Şekil 6.2 – ROE İle Değişken Korelasyonları

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/mali-tablolar/71>

6.3 Sermaye Yeterliliği

Şekil 6.3 – Sermaye Yeterliliği Gelişimi

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/mali-tablolar/71>

2001 krizi sonrası dönemde bankaların temkinli yaklaşımları sebebiyle henüz aktifler yeterli bir büyüme içinde değildir. Yapılandırma Programı dahilinde sektörde yapılan düzenlemeler ile öz kaynaklar güçlenmeye başlamıştır. Bu sebeplerle 2004 yılına kadar Öz Kaynakların Aktiflere oranını gösteren Sermaye Yeterliliği oranının Şekil 6.3’de görüleceği üzere yükseliş içinde olduğu görülmektedir. 2004 yılından sonra krizin etkilerinin azalması ile birlikte sektörde kalan bankaların aktiflerini büyütmelerine paralel bir düşüşün gerçekleştiği görülmektedir. 2006-2007 yılları bankaların yine öz kaynak güçlendirdikleri ve buna paralel şubeleşme ile önemli bir büyüme hamlesi içine girdikleri bir dönemdir ve bu dönemde Sermaye Yeterliliği oranının yine bir artışı söz konusudur. Bu önemli büyüme hamlesine paralel kredilerde hızlı bir büyüme başlamıştır. 2008 krizi sonrası ise bankaların aktif büyümelerindeki yavaşlamaya bağlı olarak Sermaye Yeterliliği oranları yine yükselme trendi içine girmiştir. Bu inişli çıkışlı grafik devam etmiştir ve oran, son dönemde aktiflerdeki hızlı büyümelere bağlı olarak 2006’ dan bu yana en düşük oranlara ulaşmıştır.

Sermaye Yeterliliğinin ROA ve ROE ile korelasyonlarını gösteren Tablo 6.1’e bakıldığında tüm gruplarda özellikle ROA ile anlamlı pozitif bir ilişkisinin olduğu görülmektedir.

Tablo 6.1 – ROA ve ROE ile Sermaye Yeterliliği Korelasyonları

ROA/ROE	Toplam	(-) 2008	(+) 2008	Büyük	Küçük	Yerli	Yabancı
ROA	0,26	0,23	0,37	0,14	0,30	0,26	0,35
ROE	0,04	-0,02	0,22	-0,04	0,07	0,08	0,06

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/mali-tablolar/71>

Sermaye Yeterliliği ile ROA arasındaki en yüksek korelasyon 0,37 ile 2008 krizi sonrası dönemde tüm bankaların yer aldığı grup için ve en düşük korelasyon ise 0,14 ile İlk Beş Banka (Yoğunlaşma) Grubu için geçerlidir. 2008 krizi sonrası dönem bankaların güçlü öz kaynaklarının olduğu ancak aktiflerindeki kalitesiz kredilerin temizlenme yoluna gidildiği, tüketici kredilerinin de büyüme trendi içinde olduğu bir dönemdir. İlk beş banka dışında kalan bankaların ilk beş bankaya göre daha yüksek bir korelasyona sahip olması bu bankaların aktiflerinden daha yüksek bir kar elde ettikleri ve sermaye yeterliliğinin karlılığa daha yüksek bir etkisi olduğunu göstermektedir.

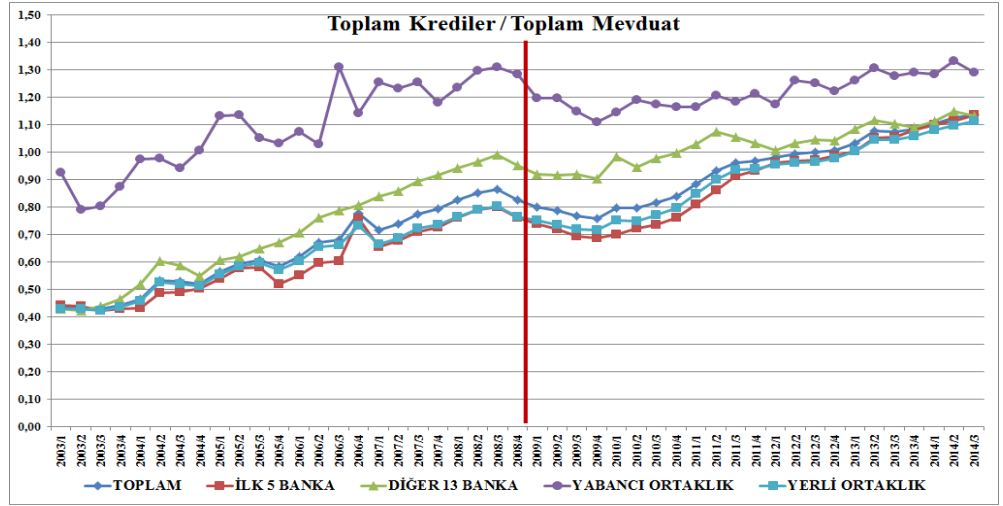
Sermaye Yeterliliği ile ROE arasında genel olarak güçlü bir korelasyon yoktur, sadece 2008 krizi sonrası dönem için 0,22'lik bir oran göze çarpmaktadır. 2008 krizi öncesi dönem ve İlk Beş Banka (Yoğunlaşma) Grubu için negatif ama düşük bir korelasyon söz konusudur. Sadece 2008 krizi sonrası dönem için anlamlı bir ilişkidir bahsedilebilir. 2008 öncesi dönemin büyük bir kısmının yapılandırma ile geçtiği düşünülürse 2008 sonrası dönemde de bankaların öz kaynaklarının daha güçlü olmasına bağlı olarak daha yüksek bir korelasyon olduğu düşünülmektedir.

Çalışmaya dahil edilen dönemin başlarında daha yüksek bir Sermaye Yeterliliği olan büyük bankaların küçük bankalara göre daha düşük bir ROA korelasyonu olduğu görülmektedir. Dönem boyunca daha yüksek bir sermaye yeterliliği olan yabancı sermayeli bankaların da daha yüksek bir ROA korelasyonu bulunmaktadır.

2008 krizi sonrası ayrı olarak değerlendirildiğinde tüm bankalarda hem Aktif Karlılığının hem de Öz Kaynak Karlılığının Sermaye Yeterliliği ile

2008 krizi öncesine göre çok daha anlamlı bir ilişki içinde olduğu görülmektedir.

6.4 Toplam Krediler / Toplam Mevduat

Şekil 6.4 – Kredi / Mevduat Oranı Gelişimi

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/mali-tablolar/71>

2008 krizi öncesi dönem bankaların genelinde kredi miktarlarının hızla büyüdüğü bir dönemdir. Buna bağlı olarak Toplam Krediler / Toplam Mevduat Şekil 6.4’de de görüleceği üzere 2003/1.Çeyrekte 0,40’lerden 2008 yılı sonunda 0,90’lara ulaşmıştır. 2009/1. Çeyrekten itibaren krize bağlı olarak oran düşüşe geçmiş ve sonra da yavaş bir artışla ilerlemiştir. 2013 yılından itibaren de 1,00’in üzerine çıkmıştır.

Yoğunlaşma açısından bakıldığında ilk beş bankanın Toplam Krediler / Toplam Mevduat oranı tüm dönem boyunca diğer bankalardan düşük olarak ilerlemiş 2014 yılından itibaren de yakın oranlara ulaşmıştır. Yabancı

sermayeli bankaların Toplam Krediler / Toplam Mevduat oranı tüm dönem boyunca yerli sermayeli bankaların üzerindedir.

Toplam Kredilerin Toplam Mevduata oranının ROA ve ROE ile korelasyonlarını gösteren Tablo 6.2 incelendiğinde çoğunlukla hem ROA hem de ROE ile anlamlı negatif bir ilişki olduğu görülmektedir. Karlılık açısından bankaların mevduatlarının kredileri karşılayabilmesi, yani kendi mevduatları ile kredi vermeleri beklenen bir durumdur.

Tablo 6.2 - ROA ve ROE ile Kredi / Mevduat Oranı Korelasyonları

ROA/ROE	Toplam	(-) 2008	(+) 2008	Büyük	Küçük	Yerli	Yabancı
ROA	-0,15	-0,25	0,17	-0,47	0,12	-0,16	-0,26
ROE	-0,24	-0,32	0,10	-0,49	0,02	-0,23	-0,10

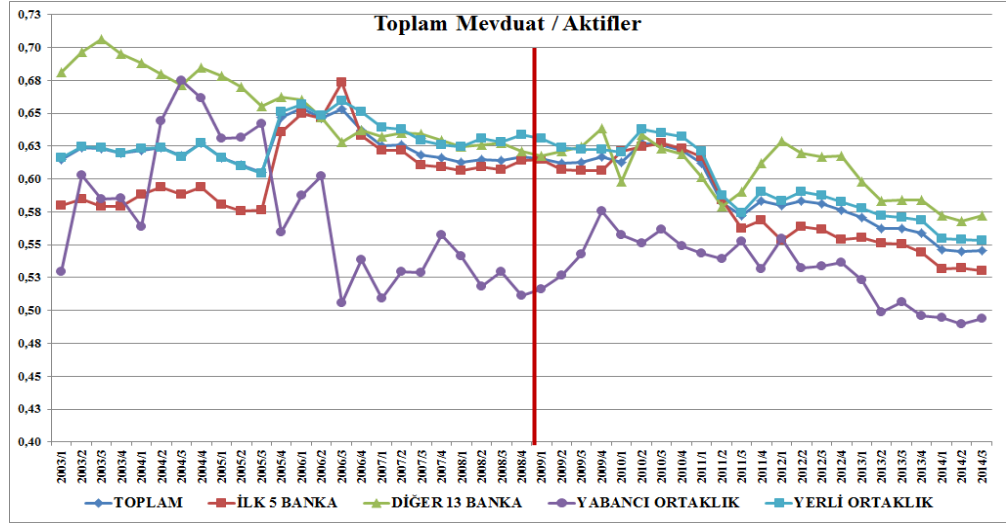
Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/mali-tablolar/71>

Toplam Krediler / Toplam Mevduat ile ROA arasındaki en yüksek korelasyon -0,47 ile ilk beş bankanın yer aldığı grup için ve en düşük korelasyon ise 0,12 ile ilk beş banka dışında kalan diğer bankalar için geçerlidir. Aynı durum -0,49 ve 0,02 oranları ile aynı gruplar ile ROE arasındaki ilişkide de söz konusudur. Büyük bankaların bilançolarını büyütme iştahının karlılığı olumsuz etkilediği düşünülmektedir.

2008 krizi sonrası dönemde tüm bankalarda hem ROA hem de ROE ile pozitif ancak çok yüksek olmayan bir korelasyon gerçekleşmiştir. 2008 krizi öncesi dönemde ise negatif ve oldukça yüksek bir korelasyon söz konusudur, Şekil 6.4'e göre bu dönemde Toplam Kredi / Toplam Mevduat oranlarının sonraki döneme göre daha hızlı bir yükseliş içinde olduğu

görülmektedir. Küçük bankalarda da tüm dönem göz önüne alındığında korelasyon yine pozitifdir, ancak çok büyük bir etkiye sahip değildir.

6.5 Toplam Mevduat / Aktifler

Şekil 6.5 – Mevduat / Aktifler Oranı Gelişimi

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/mali-tablolar/71>

Şekil 6.5’de gösterilen tüm dönem boyunca bankaların Toplam Mevduat / Aktifler oranının düşüş trendi içinde olduğu görülmektedir. Bu durumda bankaların özellikle mevduattaki büyümesinin kredilerdeki büyümesine göre oransal olarak daha düşük kalmasının etken olduğu düşünülmektedir.

Yoğunlaşmalara göre incelendiğinde 2006 öncesi ve 2011 sonrası dönemde ilk beş bankanın diğer bankalara göre daha düşük bir Toplam Mevduat / Aktifler oranına sahiptir. 2006 yılından itibaren ise ilk beş bankanın şubeleşme atılımları ve diğer yatırımları ile birlikte Toplam Mevduat / Aktifler oranının hızla artması söz konusudur ve bu durum 2011

yılına kadar devam etmiştir. 2008 – 2011 yılları arasında kriz sonrası kredilerdeki büyümenin yavaşlaması da bu durumda etkindir.

Banka sermaye yapısına göre değerlendirme yapıldığında 2006 yılına kadar yabancı sermaye statüsünde önce sadece HSBC Bank ve 2005 son 2 çeyrekte Fortis Bank bulunmaktadır. Toplam Mevduat / Aktifler oranına bakılırken sadece 2 banka olması ve küçük hacimler sebebiyle yabancı sermayeli bankalarda asıl sağlıklı değerlendirmenin 2006 yılından itibaren yapılabileceği düşünülmektedir. 2006 sonrası dönemde genel olarak yerli sermayeli bankaların yabancı sermayeli bankalara göre daha yüksek bir Toplam Mevduat / Aktifler oranına sahip oldukları görülmektedir.

Toplam Mevduat / Aktifler oranının ROA ve ROE ile korelasyonlarını gösteren Tablo 6.3 incelendiğinde gruplar bazında hem ROA hem de ROE ile anlamlı pozitif bir ilişki söz konusudur. Bankaların ihtiyaç duyduğu mevduata sahip olmalarının karlılığı olumlu etkilemesi beklenmektedir.

Tablo 6.3 - ROA ve ROE ile Mevduat/Aktifler Oranı Korelasyonları

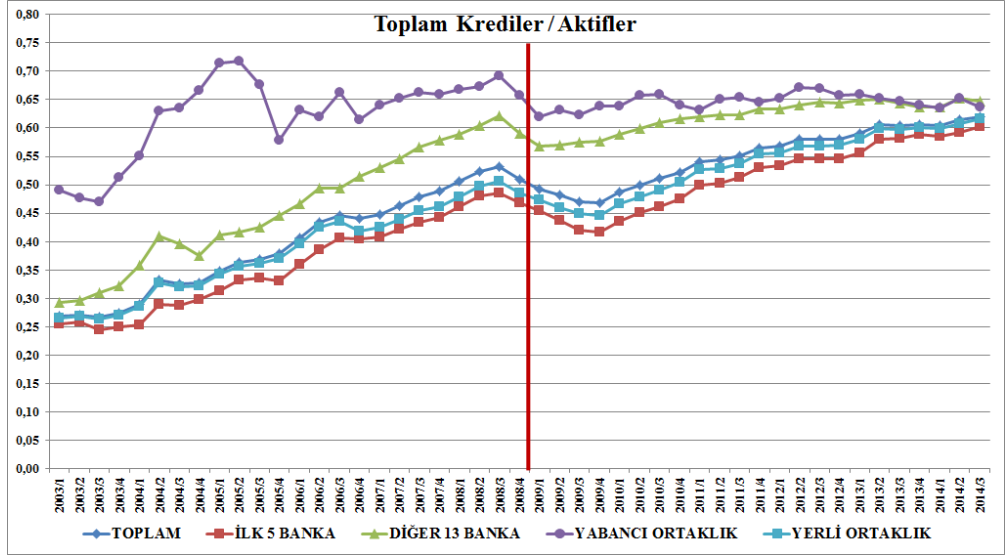
ROA/ROE	Toplam	(-) 2008	(+) 2008	Büyük	Küçük	Yerli	Yabancı
ROA	0,37	0,29	0,48	0,41	0,36	0,38	0,34
ROE	0,38	0,34	0,49	0,45	0,38	0,39	0,20

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/mali-tablolar/71>

Toplam Mevduat / Aktifler ile ROA arasındaki en yüksek korelasyon 0,48 ile 2008 Krizi sonrası dönem için ve en düşük korelasyon ise 0,29 ile 2008 krizi öncesi dönem için geçerlidir. ROE ile korelasyona baktığımızda ise en yüksek oran 0,49 ile yine 2008 krizi sonrası dönem için ve en düşük korelasyon ise 0,20 ile yabancı sermayeli bankalar için geçerlidir. Ancak bu

oranlarda farklılıklar olmakla birlikte tüm gruplarda yüksek bir pozitif etki gerçekleşmiştir.

6.6 Toplam Krediler / Aktifler

Şekil 6.6 – Krediler / Aktifler Oranı Gelişimi

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/mali-tablolar/71>

2001 krizi ve 2008 sonrası yakın dönemler hariç Şekil 6.6’de görülen tüm dönem boyunca bankaların Toplam Krediler / Aktifler oranının sürekli yükseliş trendi içinde olduğu görülmektedir.

Yoğunlaşmaya göre değerlendirildiğinde ilk beş bankanın, sermaye yapısına göre değerlendirildiğinde yabancı sermayeli bankaların Toplam Krediler / Aktifler oranının sırasıyla diğer 13 banka ve yerli sermayeli bankalara göre tüm dönem boyunca düşük kalmıştır ve son dönemlerde tüm gruplarda oranlar birbirine yaklaşmıştır.

Toplam Krediler / Aktifler oranının ROA ve ROE ile korelasyonlarını gösteren Tablo 6.4 incelendiğinde gruplar bazında büyük beş banka hariç tüm gruplarda hem ROA hem de ROE ile pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir.

Tablo 6.4 - ROA ve ROE ile Krediler / Aktifler Oranı Korelasyonları

ROA/ROE	Toplam	(-) 2008	(+) 2008	Büyük	Küçük	Yerli	Yabancı
ROA	0,11	0,09	0,26	-0,01	0,21	0,13	0,02
ROE	0,03	0,03	0,19	-0,05	0,10	0,07	0,11

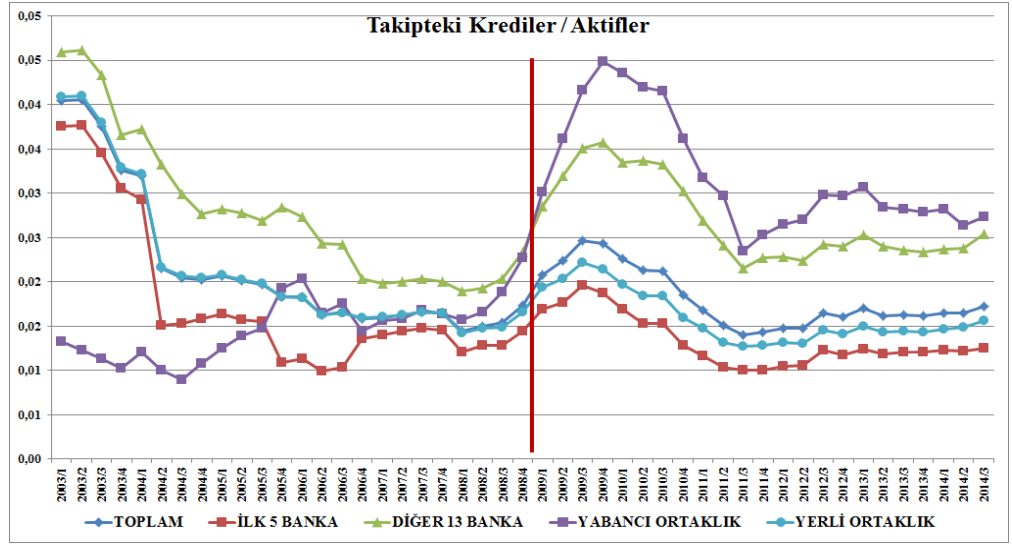
Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/mali-tablolar/71>

Oranlar, Toplam Krediler / Aktifler ile karlılık arasında genel çok yüksek bir korelasyon olmadığını göstermektedir. Toplam Krediler / Aktifler ile ROA arasındaki en yüksek korelasyon 0,21 ile ilk beş banka hariç diğer bankalar için ve en düşük korelasyon ise -0,01 ile ilk beş banka için geçerlidir. ROE ile korelasyona baktığımızda ise en yüksek oran 0,19 ile 2008 Krizi sonrası dönem için ve en düşük korelasyon ise 0,03 ile 2008 krizi öncesi dönem için söz konusudur. 2008 krizi sonrası dönemde korelasyon artmıştır. Bu pozitif ilişkinin kredilerin her yıl çok hızlı değil ama belli bir oranda artmasıyla ve özellikle tüketici kredilerinin artmasıyla bağlantılı olduğu düşünülmektedir.

6.7 Takipteki Krediler / Aktifler

Takipteki Kredilerin Aktiflere oranı Şekil 6.7 de incelendiğinde 2008 krizine kadar sürekli bir düşüş eğilimi göstermiştir. Sonraki dönemde önce yükselen sonra krizin etkisi azalınca düşen Takipteki Krediler / Aktifler oranı son dönemlerde yine yükseliş trendi içindedir. Yoğunlaşmaya göre

değerlendirme yapıldığında ilk beş bankanın Takipteki Krediler / Aktifler oranı tüm dönem boyunca diğer bankalardan düşük bir seyir izlemiştir. Yabancı sermayeli bankalarda bu oran 2008 krizi sonrası çok daha fazla artmıştır. 2012 sonrası tüm gruplarda oranın artış içinde olduğu görülmektedir.

Şekil 6.7 – Takipteki Krediler / Aktifler Oranı Gelişimi

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/mali-tablolar/71>

Takipteki Krediler / Aktifler oranının ROA ve ROE ile korelasyonlarını gösteren Tablo 6.5 incelendiğinde gruplar bazında 2008 sonrası dönem ve küçük bankalar hariç tüm gruplarda hem ROA hem de ROE ile negatif bir ilişki bulunmaktadır.

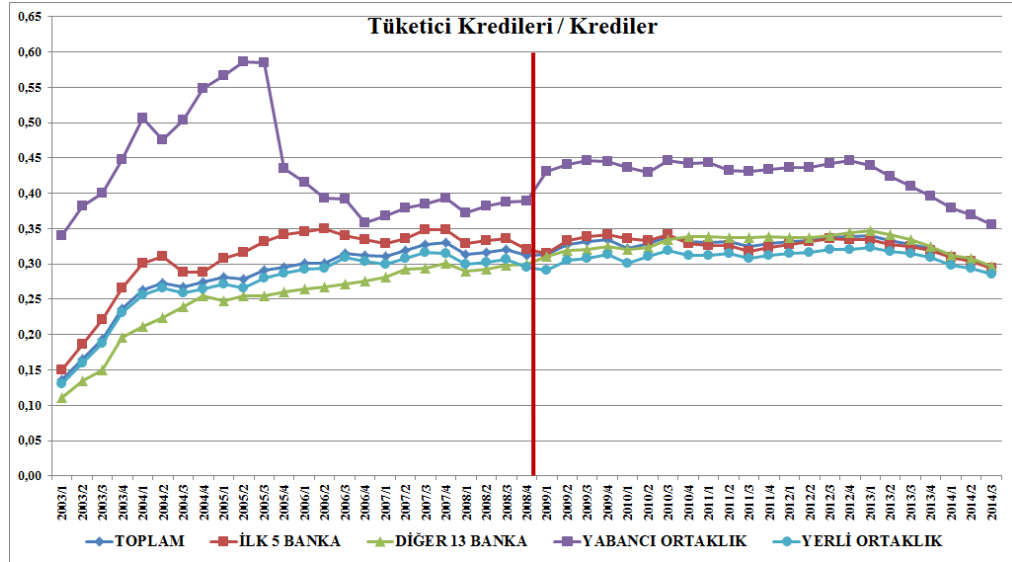
Tablo 6.5 - ROA ve ROE ile Takipteki Krediler / Aktifler Oranı Korelasyonları

ROA/ROE	Toplam	(-) 2008	(+) 2008	Büyük	Küçük	Yerli	Yabancı
ROA	-0,01	-0,07	0,14	-0,29	0,13	-0,01	-0,02
ROE	-0,03	-0,03	0,01	-0,31	0,12	0,00	-0,11

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/mali-tablolar/71>

Hem ROA hem de ROE için en anlamlı ilişki ise ilk beş banka ve diğer bankalar ayrımıdır. Takipteki Krediler / Aktifler ile ROA arasındaki en yüksek korelasyon -0,29 ile ilk beş banka için ve en düşük korelasyon ise -0,01 ile yerli sermayeli bankalar için geçerlidir. ROE ile korelasyona baktığımızda ise en yüksek oran -0,31 ile yine ilk beş banka için ve en düşük korelasyon ise -0,00 ile yine yerli bankalar için söz konusudur.

6.8 Tüketici Kredileri / Krediler

Şekil 6.8 –Tüketici Kredileri / Aktifler Oranı Gelişimi

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/mali-tablolar/71>

Şekil 6.8’de görüleceği üzere Tüketici Kredilerinin Kredilere oranı tüm sektör için 2013 başına kadar sürekli bir yükseliş içinde olmuştur. Son dönemde BDDK tarafından yapılan düzenlemelere paralel Tüketici Kredileri / Krediler oranı düşüşe geçmiştir.

Yoğunlaşmalar açısından değerlendirme yapıldığında 5 büyük banka için 2006’nın sonuna kadar sürekli bir yükseliş söz konusudur ve diğer bankalardan çok daha yüksek bir orana sahiptirler. 2011 sonrasında ise diğer bankalar 5 büyük bankayı yakalamışlar ve sonrasında ise her 2 grup paralel ilerlemişlerdir.

Sermaye yapısına göre değerlendirme yapıldığında yabancı sermayeli bankalarda 2006’nın son çeyreğinden itibaren 2013 yılına kadar bir artış söz konusudur ki tüm dönem boyunca yerli ortaklık yapısına sahip bankalardan daha yüksek bir orana sahip olmuşlardır.

Tüketici Kredileri / Krediler oranının ROA ve ROE ile korelasyonlarını gösteren Tablo 6.6 incelendiğinde tüm gruplarda hem ROA hem de ROE ile oldukça yüksek pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir.

Tablo 6.6 - ROA ve ROE ile Tüketici Kredileri / Aktifler Oranı Korelasyonları

ROA/ROE	Toplam	(-) 2008	(+) 2008	Büyük	Küçük	Yerli	Yabancı
ROA	0,24	0,24	0,35	0,11	0,26	0,28	0,32
ROE	0,14	0,13	0,29	0,15	0,12	0,23	0,15

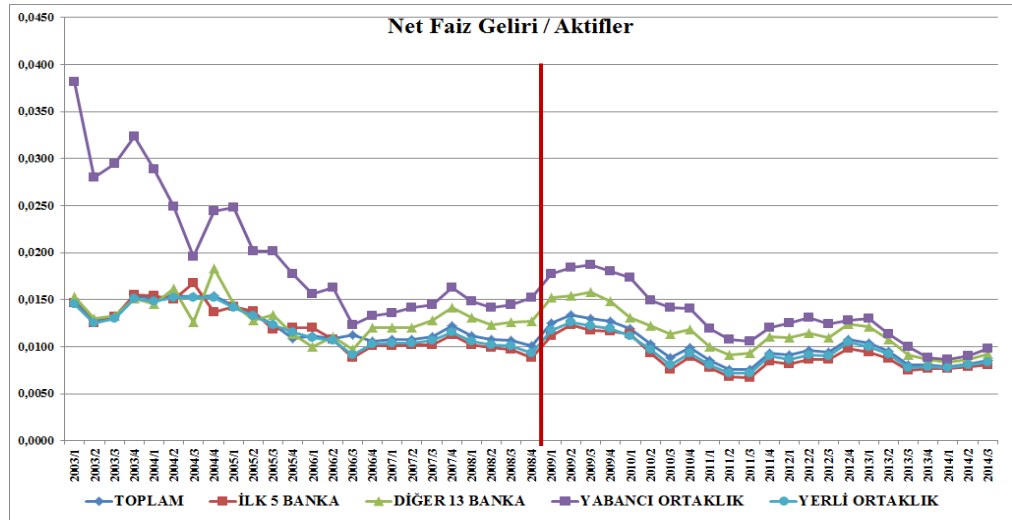
Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/mali-tablolar/71>

Tüketici Kredileri / Krediler ile ROA arasındaki en yüksek korelasyon 0,35 ile 2008 Krizi sonrası dönem için ve en düşük korelasyon ise 0,11 ile ilk beş banka için geçerlidir. ROE ile korelasyona baktığımızda ise en yüksek

oran 0,29 ile 2008 Krizi sonrası dönem için ve en düşük korelasyon ise 0,12 ile ilk beş banka dışındaki bankalar için söz konusudur. 2008 sonrası dönemde tüketici kredilerindeki hacimlerde belli bir noktaya gelinmesi karlılık üzerindeki etkisini artırmıştır.

6.9 Net Faiz Gelirleri / Aktifler

Şekil 6.9'de Net Faiz Geliri / Aktifler oranı çalışmaya dahil olan dönemin başlarında 0,0150'lerde iken günümüzde 0,0080'lere kadar gerilediği görülmektedir. Aktiflerin büyüdüğü oranda Net Faiz Gelirlerinde büyüme sağlanamamasının bu oranın bu seviyelere inmesine sebep olduğu düşünülmektedir.

Şekil 6.9 –Net Faiz Gelirleri / Aktifler Oranı Gelişimi

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/mali-tablolar/71>

Yoğunlaşma açısından değerlendirme yapıldığında ilk dönemlerde aynı oranlarla devam eden ilk beş banka ve diğer bankalar arasında 2007'den

itibaren diğer bankalar lehine bir fark oluşmaya başlamıştır. İki grup birbirine paralel olarak devam etmişlerdir ve günümüzde ise birbirlerine yaklaşmışlardır.

Sermaye yapısı açısından incelendiğinde hem yabancı sermaye hem de yerli sermayeli bankaların Net Faiz Geliri / Aktifler oranlarının yıllar içinde bazı kısa dönemler dışında düştüğü görülmektedir. Yabancı sermayeli olanlarda bu düşüş 0,0380'den 0.0120'ye olmak üzere çok daha fazla olmuştur. Günümüzde her 2 grup yakın oranlarla devam etmektedir.

Net Faiz Gelirleri / Aktifler oranının ROA ve ROE ile korelasyonlarını gösteren Tablo 6.7 incelendiğinde tüm gruplarda hem ROA hem de ROE ile oldukça yüksek pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir.

Tablo 6.7 - ROA ve ROE ile Net Faiz Gelirleri / Aktifler Oranı Korelasyonları

ROA/ROE	Toplam	(-) 2008	(+) 2008	Büyük	Küçük	Yerli	Yabancı
ROA	0,31	0,26	0,39	0,20	0,32	0,31	0,41
ROE	0,23	0,17	0,30	0,14	0,32	0,27	0,20

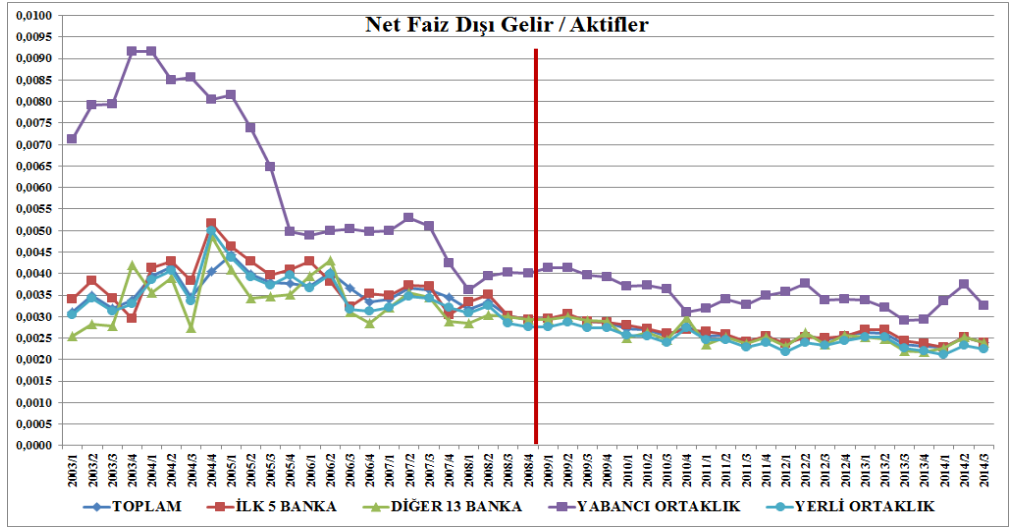
Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/mali-tablolar/71>

Net Faiz Gelirleri / Aktifler ile ROA arasındaki en yüksek korelasyon 0,41 ile yabancı sermayeli bankalar için ve en düşük korelasyon ise 0,20 ile ilk beş banka için geçerlidir. ROE ile korelasyona baktığımızda ise en yüksek oran 0,32 ile ilk beş banka dışında kalan bankalar için ve en düşük korelasyon ise 0,14 ile ilk beş banka için söz konusudur. Farklılıklar olmakla birlikte tüm gruplarda oldukça yüksek bir ilişki olduğu ve bilanço büyümelerine bağlı

olarak 2008 sonrası dönemde etkinin önceki döneme çok daha fazla olduğu görülmektedir.

6.10 Net Faiz Dışı Gelirler / Aktifler

Net Faiz Dışı Gelir / Aktifler oranı Tablo 6.9’de görüldüğü üzere 2005’in ilk çeyreğinden itibaren sürekli düşüş halindedir. Bankalar özellikle son dönemlerde faiz marjlarındaki sıkışmalara bağlı olarak sürekli faiz dışı gelirlere yönelmişlerdir ve buna bağlı olarak özellikle 2013 yılında az da olsa bu oranda yükselme olmuştur. Ancak BDDK’nın yeni düzenlemeleri ile kısıtlamalara bağlı olarak gelir kalemlerinde daralmalar olmaya başlamıştır.

Şekil 6.10 –Net Faiz Dışı Gelirler/ Aktifler Oranı Gelişimi

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/mali-tablolar/71>

Yoğunlaşma dahilinde değerlendirme yapıldığında 2008 Krizi’ne kadar inişli çıkışlı bir grafik çizen ilk beş banka ve diğer bankaların Net Faiz Dışı Gelir / Aktifler oranı 2008 Krizi sonrası sürekli düşüş halindedir.

Sermaye yapısına göre bir değerlendirme yapıldığında 2006 ve sonraki yıllarda Net Faiz Dışı Gelir / Aktifler oranının her iki grup için de sürekli bir düşüş halinde olması söz konusudur.

Net Faiz Dışı Gelirler / Aktifler oranının ROA ve ROE ile korelasyonlarını gösteren Tablo 6.8 incelendiğinde farklı gruplar için ROA ve ROE ile farklı korelasyonlar olduğu görülmektedir.

Tablo 6.8 - ROA ve ROE ile Net Faiz Dışı Gelirler / Aktifler Oranı Korelasyonları

ROA/ROE	Toplam	(-) 2008	(+) 2008	Büyük	Küçük	Yerli	Yabancı
ROA	0,08	-0,02	0,32	-0,28	0,21	0,04	0,38
ROE	0,05	-0,03	0,18	-0,27	0,18	0,06	0,16

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/mali-tablolar/71>

Net Faiz Dışı Gelirler / Aktifler ile ROA arasındaki en yüksek korelasyon 0,38 ile yabancı ortaklığa sahip bankalar için ve en düşük korelasyon ise -0,02 ile 2008 krizi öncesi dönem için geçerlidir. ROE ile korelasyona bakıldığında ise en yüksek oran -0,27 ile ilk beş banka için ve en düşük korelasyon ise -0,03 ile 2008 krizi öncesi dönem için söz konusudur. 2008 krizi sonrası dönemde Net Faiz Dışı Gelirler / Aktifler oranı düşmüş görünmekle birlikte Net Faiz Dışı Gelirler'in hacim olarak artmasıyla birlikte karlılığa da etkisinin o oranda arttığı düşünülmektedir.

6.11. Diğer Değişkenler

Net Kar / Faaliyet Gelirleri ile Faaliyet Gelirleri / Faaliyet Giderleri değişkenlerinin ROA ve ROE korelasyonlarının pozitif olduğu görülmektedir.

Tablo 6.9 - ROA ve ROE ile Net Kar / Faaliyet Gelirleri Oranı Korelasyonları

ROA/ROE	Toplam	(-) 2008	(+) 2008	Büyük	Küçük	Yerli	Yabancı
ROA	0,44	0,44	0,52	0,70	0,32	0,46	0,27
ROE	0,48	0,49	0,57	0,79	0,35	0,49	0,32

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/mali-tablolar/71>

Tablo 6.10 - ROA ve ROE ile Faaliyet Gelirleri / Faaliyet Giderleri Oranı Korelasyonları

ROA/ROE	Toplam	(-) 2008	(+) 2008	Büyük	Küçük	Yerli	Yabancı
ROA	0,28	0,20	0,45	0,09	0,37	0,27	0,40
ROE	0,18	0,10	0,34	0,00	0,28	0,23	0,20

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/mali-tablolar/71>

Net Kar / Faaliyet Gelirlerinin korelasyonu tüm değişkenler içinde en yüksek olanıdır. Net Kar / Faaliyet Gelirleri ile ROA ve ROE arasındaki en yüksek korelasyon ilk beş banka içindir. Faaliyet Gelirleri / Faaliyet Giderleri ile ROA ve ROE arasındaki en yüksek korelasyon 2008 krizi sonrası dönem içindir. Ancak Faaliyet Gelirleri / Faaliyet Giderlerinin çok büyük bir etkisinin olmadığı görülmektedir.

Tablo 6.11- ROA ve ROE ile Vergi / Aktifler Oranı Korelasyonları

ROA/ROE	Toplam	(-) 2008	(+) 2008	Büyük	Küçük	Yerli	Yabancı
ROA	0,25	0,22	0,30	0,19	0,26	0,24	0,32
ROE	0,18	0,12	0,29	0,10	0,21	0,19	0,17

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/mali-tablolar/71>

Vergi / Aktifler ile ROA ve ROE korelasyonlarının pozitif olması ilk bakışta ilginç gelmekle birlikte bankaların payına düşen vergilerin bilanço içindeki payının çok yüksek olmaması itibariyle anlamlı bir durumdur. Bir gider olmakla birlikte karlılığa pozitif bir etkisi olan Vergi / Aktifler değişkeninin 2008 krizi sonrası dönemde önceki döneme göre daha yüksek bir pozitif korelasyonunun olduğu görülmektedir.

Tablo 6.12- ROA ve ROE ile Yurtdışı Borçlanma / Toplam Yurtdışı Borçlanma Oranı Korelasyonları

ROA/ROE	Toplam	(-) 2008	(+) 2008	Büyük	Küçük	Yerli	Yabancı
ROA	0,21	0,18	0,30	0,17	0,17	0,24	-0,21
ROE	0,14	0,09	0,28	0,03	0,21	0,14	-0,05

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/mali-tablolar/71>

Yurtdışı Borçlanma / Toplam Yurtdışı Borçlanma ile ROA ve ROE arasında genel olarak pozitif bir korelasyon vardır. Bankaların özsermayelerini güçlendirmeleri ile daha rahat temin ettikleri ucuz yurtdışı kredilerin yurtiçinde kullanılması sonucunda bankaların önemli bir karlılık yaratmaları söz konusu olmuştur. Yurtdışı Borçlanma / Toplam Yurtdışı Borçlanma ile ROA ve ROE arasındaki en yüksek korelasyon 2008 krizi sonrası dönem için geçerlidir. Yabancı sermayeli bankalar için ise negatif bir korelasyon söz konusu olduğu görülmektedir.

**Tablo 6.13 - ROA ve ROE ile Aktifler / Toplam Aktifler Oranı
Korelasyonları**

ROA/ROE	Toplam	(-) 2008	(+) 2008	Büyük	Küçük	Yerli	Yabancı
ROA	0,26	0,17	0,43	0,27	0,26	0,28	0,08
ROE	0,24	0,14	0,52	0,29	0,30	0,23	0,23

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/mali-tablolar/71>

**Tablo 6.14 - ROA ve ROE ile Krediler / Toplam Krediler Oranı
Korelasyonları**

ROA/ROE	Toplam	(-) 2008	(+) 2008	Büyük	Küçük	Yerli	Yabancı
ROA	0,25	0,15	0,44	0,16	0,28	0,26	0,28
ROE	0,21	0,10	0,50	0,08	0,32	0,20	0,40

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/mali-tablolar/71>

**Tablo 6.15 - ROA ve ROE ile Mevduat / Toplam Mevduat Oranı
Korelasyonları**

ROA/ROE	Toplam	(-) 2008	(+) 2008	Büyük	Küçük	Yerli	Yabancı
ROA	0,29	0,23	0,44	0,33	0,26	0,32	0,14
ROE	0,30	0,22	0,55	0,39	0,31	0,29	0,24

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/mali-tablolar/71>

Aktifler / Toplam Aktifler, Krediler / Toplam Krediler ve Mevduat / Toplam Mevduat ile ROA ve ROE korelasyonlarının tüm gruplar için pozitif olduğu görülmektedir. Her 3 değişken için de hem ROA hem de ROE ile en yüksek korelasyon 2008 krizi sonrası dönemde gerçekleşmektedir. Bu veriler yoğunlaşmayı, bilanço büyüklüğünü gösteren bu değişkenlerin ayrı ayrı olarak banka karlılıklarına olumlu etki ettiğini göstermektedir. Korelasyon sonuçları özellikle mevduatın bankaların karlılıklarında önemli bir payı olduğu anlamına gelmektedir.

Tablo 6.16 - ROA ve ROE ile Yoğunlaşma (Aktif - İlk Beş Banka) Korelasyonları

ROA/ROE	Toplam	(-) 2008	(+) 2008	Büyük	Küçük	Yerli	Yabancı
ROA	0,17	0,10	0,29	0,18	0,16	0,15	0,27
ROE	0,11	0,06	0,23	0,18	0,07	0,11	0,28

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri. <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/mali-tablolar/71>

Aktif büyüklüklerine göre yoğunlaşmanın ROA ve ROE korelasyonlarının pozitif olduğu görülmektedir. Daha önceki banka bilanço büyüklüklerini gösteren değişkenler de sonucun bu şekilde çıkmasını desteklemiştir. ROA için en yüksek korelasyonun 2008 krizi sonrası dönem olduğu ve ROE için en yüksek korelasyonun ise yabancı sermayeli bankalar olduğu görülmektedir.

Tablo 6.17 - ROA ve ROE ile TL / USD Kuru Korelasyonları

ROA/ROE	Toplam	(-) 2008	(+) 2008	Büyük	Küçük	Yerli	Yabancı
ROA	-0,22	-0,11	-0,28	-0,11	-0,29	-0,18	-0,42
ROE	-0,20	-0,05	-0,21	-0,08	-0,28	-0,18	-0,36

Kaynak: T.C. Kalkınma Bakanlığı Göstergeleri. <http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/TemelEkonomikGostergeler.aspx>

Çalışmaya dahil edilen dönemdeki TL / USD kurlarının ROA ve ROE korelasyonları negatiftir ve her ikisi için de en yüksek korelasyon ise yabancı sermayeli bankalardadır. 2008 krizi sonrası dönemde TL / USD Kuru'nun karlılık üzerinde daha yüksek bir etkisinin olduğu görülmektedir. İlk Beş Banka dışındaki bankaların karlılığı da daha fazla etkilenmiştir. Kur riski bankalar için her zaman bir tehlike olmuştur ki belirtilen dönemlerde de beklendiği şekilde bir sonuç çıkmıştır. Bankaların daha düşük kur değişikliği ortamında daha düşük bir risk primi alması söz konusudur.

Tablo 6.18 - ROA ve ROE ile Enflasyon-Üretici Korelasyonları

ROA/ROE	Toplam	(-) 2008	(+) 2008	Büyük	Küçük	Yerli	Yabancı
ROA	-0,16	0,06	-0,28	-0,01	-0,24	-0,11	-0,47
ROE	-0,18	0,04	-0,22	0,01	-0,30	-0,15	-0,36

Kaynak: T.C. Kalkınma Bakanlığı Göstergeleri.
<http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/TemelEkonomikGostergeler.aspx>

Tablo 6.19 - ROA ve ROE ile Enflasyon-Tüketici Korelasyonları

ROA/ROE	Toplam	(-) 2008	(+) 2008	Büyük	Küçük	Yerli	Yabancı
ROA	-0,15	0,07	-0,26	0,00	-0,24	-0,11	-0,47
ROE	-0,18	0,04	-0,21	0,02	-0,30	-0,15	-0,36

Kaynak: T.C. Kalkınma Bakanlığı Göstergeleri.
<http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/TemelEkonomikGostergeler.aspx>

Çalışmaya dahil edilen dönemdeki enflasyon oranlarının ROA ve ROE korelasyonları genel olarak tüm gruplar için negatiftir. Bankaların daha düşük enflasyon ortamında daha düşük bir risk primi alması söz konusudur. 2008 sonrasındaki yüksek negatif korelasyon bunu kanıtlar niteliktedir. 2008 öncesi dönemde düşük oranlı bir pozitif korelasyon göze çarpmaktadır. Büyük bankalar için de ROE açısından düşük bir pozitif korelasyon vardır. Her ikisi için en yüksek korelasyon ise yabancı sermayeli bankalardadır.

6.12. Sıradan En Küçük Kareler Yöntemi ile Analiz

Yukarıda bölümlerde ROA ve ROE ile bağımsız değişkenlerin tek tek korelasyonlarına bakılmıştır. Bu bölümde de bir Sıradan En Küçük Kareler (SEKK) – Ordinary Least Squares (OLS) analizi sunulacaktır. Bu SEKK analizinde Aktifler / Toplam Aktifler, Mevduat / Toplam Mevduat, Krediler / Toplam Krediler, Özkaynak / Aktifler, Faaliyet Gelirleri / Faaliyet Giderleri, Net Faiz Dışı Gelirler / Net Faiz Gelirleri, Aktif Büyüklüğüne Göre İlk Beş

Banka Yoğunlaşması, Enflasyon (Tüketici), TL USD Döviz Kurunun çalışmada yer alan bütün dönem boyunca yani 2003 / 1.Çeyrek ve 2014 / 3.Çeyrek arasında önce ROA ile ilişkisine sonra da ROE ile ilişkisi değerlendirilmiştir. Daha sonra da aynı değişkenler ile ROA ve ROE'nin 2008 sonrası bu ilişkilerinin değişip değişmediği test edilmiştir.

SEKK Analizi sonuçlarını gösteren tablolarda kullanılan kısaltmaların açıklamalarına Tablo 6.20'de yer verilmiştir.

Tablo 6.20 – Modellerdeki Bağımsız Değişkenler

Değişkenin Kodu	Değişkenin Açıklaması
mshare1	Aktifler / Toplam Aktifler
mshare2	Mevduat / Toplam Mevduat
mshare3	Krediler / Toplam Krediler
ka	(Sermaye Yeterliliği) Özkaynak / Aktifler
efficiency	Faaliyet Gelirleri / Faaliyet Giderleri
noninterest	Net Faiz Dışı Gelirler / Net Faiz Gelirleri
c1	Aktif Büyüklüğüne Göre İlk Beş Banka Yoğunlaşması
inf	Enflasyon (Tüketici)
forex	TL USD Döviz Kuru

Bu değişkenlerden Aktifler / Toplam Aktifler, Mevduat / Toplam Mevduat, Krediler / Toplam Krediler çalışmada yer alan bankaların toplam içindeki paylarını, Özkaynak / Aktifler, Faaliyet Gelirleri / Faaliyet Giderleri, Net Faiz Dışı Gelirler / Net Faiz Gelirleri ise bankaların kendi bilançoları içindeki oranlarını göstermektedir. Her iki gruptan da üçer önemli değişken seçilmiştir. Aktif Büyüklüğüne Göre İlk Beş Banka Yoğunlaşması değişkeni ise ise yoğunlaşmanın yani en büyük beş bankanın varlığının çalışmada yer alan bankaların karlılığını nasıl etkilediğini belirleme imkanı vermektedir.

Enflasyon ve TL / USD Döviz Kuru değişkenleri ise makroekonomik değişkenlere örnek olarak alınmıştır.

Korelasyon yönteminden farklı olarak SEKK Analizinde öncelikli olarak yukarıda listesi verilen dokuz bağımsız değişkenin çalışmaya dahil edilen bütün dönem boyunca bir arada olarak ROA ve ROE ile ayrı ayrı ilişkilerine bakılmıştır. Daha sonrasında ise her seferinde bir değişken dışarıda bırakılarak kalan sekiz değişkenin bir arada olarak ROA ve ROE ile ayrı ayrı ilişkileri değerlendirilmiştir. 2008 krizi sonrası dönem için de benzer bir şekilde önce sırasıyla dokuz bağımsız değişkenin ve birer değişken dışarıda bırakılarak ROA ve ROE ile ilişkilerinin sonuçlarına bakılmıştır. Bunun sonucunda 4 ayrı grup değerlendirmenin herbiri için 10 model oluşturulmuştur.

Tablo 6.21 - ROA'nın Toplam Dönem Analiz Sonuçları

	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5	Model 6	Model 7	Model 8	Model 9	Model 10
mshare1	-0,2290 *** (0,0374)	-0,2297 *** (0,0375)	-0,2290 *** (0,0373)	-0,2294 *** (0,0374)	-0,2304 *** (0,0373)	-0,2360 *** (0,0375)	-0,1940 *** (0,0373)	-0,0902 *** (0,0199)	0,0403 *** (0,0154)	
mshare2	0,1906 *** (0,0243)	0,1917 *** (0,0243)	0,1906 *** (0,0242)	0,1909 *** (0,0243)	0,1922 *** (0,0241)	0,1935 *** (0,0243)	0,1599 *** (0,0239)	0,1265 *** (0,0196)		0,0540 *** (0,0099)
mshare3	0,0935 *** (0,0214)	0,0932 *** (0,0214)	0,0935 *** (0,0213)	0,0938 *** (0,0214)	0,0931 *** (0,0213)	0,0992 *** (0,0214)	0,0842 *** (0,0216)		-0,0078 (0,0177)	-0,0177 (0,0116)
ka	0,0471 *** (0,0095)	0,0493 *** (0,0095)	0,0470 *** (0,0094)	0,0476 *** (0,0095)	0,0471 *** (0,0095)	0,0485 *** (0,0096)		0,0434 *** (0,0096)	0,0278 *** (0,0096)	0,0360 *** (0,0096)
efficiency	0,0005 ** (0,0002)	0,0005 *** (0,0002)	0,0005 ** (0,0002)	0,0005 ** (0,0002)	0,0005 ** (0,0002)		0,0005 *** (0,0002)	0,0006 *** (0,0002)	0,0006 *** (0,0002)	0,0006 ** (0,0002)
noninterest	-0,0001 (0,0002)	-0,0001 (0,0002)	-0,0001 (0,0002)	-0,0001 (0,0002)		-0,0001 (0,0002)	-0,0001 (0,0223)	-0,0000 (0,0002)	-0,0003 (0,0096)	-0,0002 (0,0002)
c1	0,0334 (0,0220)	0,0680 *** (0,0161)	0,0323 * (0,0184)		0,0339 (0,0220)	0,0328 (0,0221)	0,0364 (0,0223)	0,0342 (0,0223)	0,3467 (0,0229)	0,0343 (0,0226)
inf	-0,0000 (0,0000)	-0,0000 *** (0,0000)		0,0000 (0,0000)	0,0000 (0,0000)	0,0000 (0,0000)	0,0000 (0,0000)	-0,0000 (0,0000)	0,0000 (0,0000)	0,0000 (0,0001)
forex	-0,0056 * (0,0025)		-0,0058 *** (0,0012)	-0,0081 *** (0,0018)	-0,0056 ** (0,0025)	-0,0060 (0,0025)	-0,0068 *** (0,0025)	-0,0055 ** (0,0025)	-0,0060 ** (0,0025)	-0,0057 ** (0,0025)
_cons	-0,0111 (0,0160)	0,0387 *** (0,0106)	-0,0104 (0,0131)	-0,0129 *** (0,0022)	-0,0115 (0,0160)	-0,0100 (0,0161)	-0,0075 (0,0162)	-0,0108 (0,0162)	-0,0089 (0,0167)	-0,0099 (0,0164)
R squared	0,1760	0,1705	0,1760	0,1736	0,1757	0,1694	0,1507	0,1560	0,1115	0,1367
F test	18,63	20,20	20,99	20,64	20,94	20,03	17,43	18,16	12,33	15,56
Adj R-squared	0,1666	0,1621	0,1676	0,1652	0,1673	0,1609	0,1420	0,1474	0,1025	0,1279

* p > 0.01
** p > 0.05
*** p > 0.1

Tablo 6.21 ROA'nın bütün dönem boyunca dokuz değişkenle ilişkisini göstermektedir. Bu tablodaki analize göre Aktifler / Toplam Aktifler

değişkeni bütün modellerde istatistiki olarak anlamlıdır ($p < 1\%$) ve yer aldığı 9 model içinde sadece Mevduat / Toplam Mevduat'ın dışarıda bırakıldığı modelde ROA'yı pozitif etkilemektedir. Mevduat / Toplam Mevduat değişkeni ise bütün modellerde istatistiki olarak anlamlıdır ($p < 1\%$) ve ROA'yı pozitif etkilediği görülmektedir. Krediler / Toplam Krediler değişkeni Aktifler / Toplam Aktifler ve Mevduat / Toplam Mevduat değişkenlerinin dışarıda bırakıldığı 2 modelde istatistiki olarak anlamsızdır ($p > 10\%$) ve ROA'yı negatif olarak etkilemektedir, diğer bütün değişkenlerde istatistiki olarak anlamlıdır ($p < 1\%$) ve ROA'yı pozitif olarak etkilemektedir.

Sermaye Yeterliliği (Öz Kaynak / Aktifler) ve Faaliyet Gelirleri / Faaliyet Giderleri değişkenleri bütün modellerde istatistiki olarak anlamlıdır ($p < 5\%$) ve ROA'yı pozitif etkilemektedir. Faaliyet Gelirleri / Faaliyet Giderleri'nin etkisinin olmadığı görülmektedir. Net Faiz Dışı Gelirler / Net Faiz Gelirleri istatistiki olarak anlamlı bir değişken değildir ($p > 10\%$) ve ROA'yı negatif etkilemektedir. Yoğunlaşmanın bütün modellerde ROA üzerinde pozitif bir etkisi olduğu görülmektedir, ancak sadece makroekonomik değişkenlerin dışarıda bırakıldığı modellerde istatistiki olarak anlamlıdır ($p < 10\%$). Enflasyonun ROA üzerinde bir etkisi bulunmadığı ve istatistiki olarak da anlamlı bir değişken olmadığı görülmektedir. TL / USD Döviz Kuru, Faaliyet Gelirleri / Faaliyet Giderleri değişkeninin dışarıda bırakıldığı model hariç bütün modellerde istatistiki olarak anlamlıdır ($p < 10\%$) ve hepsinde ROA'yı negatif olarak etkilemektedir.

Tablo 6.22 - ROE'nın Toplam Dönem Analiz Sonuçları

	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5	Model 6	Model 7	Model 8	Model 9	Model 10
mshare1	-2,3673 *** (0,4059)	-2,3729 *** (0,4064)	-2,3627 *** (0,4055)	-2,3705 *** (0,4059)	-2,3697 *** (0,4049)	-2,4331 *** (0,4058)	-2,5657 *** (0,3999)	-1,1499 *** (0,2160)	0,5255 *** (0,1668)	
mshare2	2,0480 *** (0,2638)	2,0566 *** (0,2641)	2,0437 *** (0,2635)	2,0502 *** (0,2639)	2,0508 *** (0,2621)	2,0751 *** (0,2642)	2,2222 *** (0,2558)	1,4851 *** (0,2118)		0,6353 *** (0,1067)
mshare3	0,8230 *** (0,2322)	0,8182 *** (0,2325)	0,8184 *** (0,2321)	0,8228 *** (0,2323)	0,8196 *** (0,2320)	0,8743 *** (0,2315)	0,8735 *** (0,2321)		-0,2683 (0,1919)	-0,3296 *** (0,1252)
ka	-0,2675 *** (0,1040)	-0,2493 ** (0,1036)	-0,2747 *** (0,1026)	-0,2640 ** (0,1040)	-0,2675 *** (0,1040)	-0,2544 ** (0,1041)		-0,3002 ** (0,1044)	-0,4750 *** (0,1042)	-0,3828 *** (0,1042)
efficiency	0,0047 ** (0,0021)	0,0049 ** (0,0021)	0,0046 ** (0,0021)	0,0046 ** (0,0021)	0,0046 ** (0,0021)		0,0044 ** (0,0021)	0,0055 *** (0,0021)	0,0054 ** (0,0022)	0,0056 *** (0,0022)
noninterest	-0,0002 (-0,0002)	-0,0002 (0,0021)	-0,0002 (0,0021)	-0,0003 (0,0021)		-0,0003 (0,0021)	-0,0002 (0,0021)	0,0000 (0,0021)	-0,0020 (0,0022)	-0,0010 (0,0022)
c1	0,2817 (0,2395)	0,5761 *** (0,1745)	0,2250 (0,1998)		0,2824 (0,2392)	0,2760 (0,2400)	0,2643 (0,2403)	0,2892 (0,2412)	0,2951 (0,2484)	0,2910 (0,2445)
inf	-0,0001 (0,0001)	-0,0003 *** (0,0001)		0,0001 (0,0001)	-0,0001 (0,0001)	-0,0000 (0,0001)	-0,0001 (0,0001)	-0,0001 (0,0001)	-0,0000 (0,0001)	-0,0000 (0,0002)
forex	-0,0478 * (0,0266)		0,0577 *** (0,0133)	-0,0693*** (0,0194)	-0,0478 * (0,0266)	-0,0517 * (0,0266)	-0,0410 (0,0266)	-0,0473 * (0,1755)	-0,0520 * (0,1755)	-0,0490 * (0,0272)
_cons	-0,0036 (0,1742)	-0,2376 ** (0,1156)	0,0399 (0,1416)	0,1994 *** (0,0234)	-0,0043 (0,1740)	0,0073 (0,1746)	-0,0247 (0,1747)	-0,0002 (0,1754)	0,0200 (0,1806)	0,0089 (0,1778)
R squared	0,1694	0,1660	0,1692	0,1679	0,1694	0,1643	0,1624	0,1562	0,1056	0,1334
F test	17,79	19,55	20,01	19,83	20,03	19,31	19,05	18,19	11,60	15,12
Adj R-squared	0,1599	0,1575	0,1607	0,1595	0,1609	0,1558	0,1539	0,1476	0,0965	0,1246

* p > 0.01

** p > 0.05

*** p > 0.1

Tablo 6.22 ROE'nin bütün dönem boyunca dokuz değişkenle ilişkisini göstermektedir. Bu tablodaki analize göre Aktifler / Toplam Aktifler değişkeni bütün modellerde istatistiki olarak anlamlıdır (p<1%) ve yer aldığı 9 model içinde sadece Mevduat / Toplam Mevduat'ın dışarıda bırakıldığı modelde ROE'yi pozitif etkilemektedir. Mevduat / Toplam Mevduat değişkeni ise bütün modellerde istatistiki olarak anlamlıdır (p<1%) ve ROE'yi pozitif etkilediği görülmektedir. Krediler / Toplam Krediler değişkeni Mevduat / Toplam Mevduat değişkeninin dışarıda bırakıldığı modelde istatistiki olarak anlamsızdır (p>10%) ve Aktifler / Toplam Aktifler ve Mevduat / Toplam Mevduat değişkenlerinin dışarıda bırakıldığı 2 model dışında ROE'yi pozitif olarak etkilemektedir.

Sermaye Yeterliliği (Öz Kaynak / Aktifler) bütün modellerde istatistiki olarak anlamlıdır (p<5%) ve ROE'yi negatif etkilemektedir. Faaliyet Gelirleri / Faaliyet Giderleri ROA'dan farklı olarak ROE'de bütün modellerde istatistiki olarak anlamlıdır (p<5%) ve ROE'yi pozitif olarak

etkilemektedir. Net Faiz Dışı Gelirler / Net Faiz Gelirleri istatistiki olarak anlamlı bir değişken değildir ($p > 10\%$) ve ROE'yi negatif etkilemektedir. Yoğunlaşmanın bütün modellerde ROE üzerinde pozitif bir etkisi olduğu görülmektedir, bir model hariç istatistiki olarak anlamlı değildir ($p < 10\%$). Enflasyonun ROE üzerinde bütün modellerde bir negatif etkisi bulunmaktadır ve istatistiki olarak da sadece TL / USD Döviz Kuru değişkeninin dışarıda bırakıldığı modelde istatistiki olarak anlamlıdır ($p < 1\%$). TL / USD Döviz Kuru, Sermaye Yeterliliği değişkeninin dışarıda bırakıldığı model hariç bütün modellerde istatistiki olarak anlamlıdır ($p < 10\%$) ve Enflasyon değişkeninin dışarıda bırakıldığı model hariç hepsinde ROE'yi negatif olarak etkilemektedir.

Tablo 6.23 - ROA'nın 2008 Sonrası Dönem Analiz Sonuçları

	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5	Model 6	Model 7	Model 8	Model 9	Model 10
mshare1	-0,1133 ** (0,0492)	--0,1139 ** (0,0492)	-0,1152 ** (0,0494)	-0,1129 ** (0,0496)	-0,1135 ** (0,0487)	-0,1256 ** (0,0508)	-0,1058 ** (0,0492)	0,0011 (0,0259)	-0,0131 (0,0258)	
mshare2	0,0700 ** (0,0294)	0,0707 ** (0,0293)	0,0706 ** (0,02295)	0,0683 ** (0,0295)	0,0703 ** (0,0278)	0,0942 *** (0,0299)	0,0597 ** (0,0289)	0,0319 (0,0260)		0,0124 (0,0154)
mshare3	0,0888 *** (0,0325)	0,0890 *** (0,0325)	0,0892 *** (0,0327)	0,0883 *** (0,0328)	0,0887 *** (0,0322)	0,0872 *** (0,0336)	0,0867 *** (0,0327)		0,0517 * (0,0288)	0,0248 (0,0171)
ka	0,0219 * (0,0121)	0,0230 ** (0,0116)	0,0214 * (0,0121)	0,0192 (0,0121)	0,0219 * (0,0121)	0,0250 ** (0,0125)		0,0208 * (0,0122)	0,0162 (0,119)	0,0196 (0,0121)
efficiency	0,0023 *** (0,0005)	0,0023 *** (0,0005)	0,0025 *** (0,0005)	0,0025 *** (0,0004)	0,0023 *** (0,0005)		0,0024 *** (0,0005)	0,0023 *** (0,0005)	0,0025 *** (0,0005)	0,0023 *** (0,0005)
noninterest	-0,0001 (0,0024)	-0,0001 (0,0024)	0,0004 (0,0024)	-0,0004 (0,0024)		0,0003 (0,0025)	0,0003 (0,0025)	0,0009 (0,0025)	-0,0019 (0,0024) **	-0,0008 (0,0024)
cl	0,1775 ** (0,0763)	0,1879 *** (0,0683)	0,0569 (0,0380)		0,1774 ** (0,0760)	0,2529 *** (0,0772)	0,1640 ** (0,0762)	0,1763 ** (0,0770)	0,1729 ** (0,0767)	0,1768 ** (0,0767)
inf	0,0001 * (0,0001)	0,0001 * (0,0001)		-0,0000 (0,0000)	0,0001 * (0,0001)	0,0001 *** (0,0001)	0,0001 * (0,0001)	0,0001 * (0,0001)	0,0001 * (0,0001)	0,0001 * (0,0001)
forex	-0,0001 (0,0031)		-0,0009 (0,0031)	-0,0042 (0,0028)	-0,0010 (0,0031)	-0,0017 (0,0032)	-0,0025 (0,0030)	-0,0011 ** (0,0031)	-0,0014 (0,0031)	-0,0012 (0,0031)
_cons	-0,1327 *** (0,0618)	-0,1414 ** (0,0550)	-0,0347 (0,0305)	0,0108 *** (0,0033)	-0,1326 ** (0,0615)	-0,1890 *** (0,0627)	-0,1178 ** (0,0614)	-0,1313 ** (0,0623)	-0,1280 ** (0,0621)	-0,1316 ** (0,0621)
R squared	0,2998	0,2996	0,2934	0,2894	0,2998	0,2514	0,2935	0,1560	0,2889	0,2896
F test	17,41	19,62	19,05	18,68	19,64	15,40	19,06	18,16	18,63	18,70
Adj R-squared	0,2825	0,2843	0,2780	0,2739	0,2845	0,2351	0,2781	0,1474	0,2734	0,2741

* p > 0.01
** p > 0.05
*** p > 0.1

Tablo 6.23 ROA'nın 2008 krizi sonrası dönemde dokuz değişkenle ilişkisini göstermektedir. Bu tablodaki analize göre Aktifler / Toplam Aktifler değişkeni Mevduat / Toplam Mevduat ve Krediler / Toplam Krediler

değişkenlerinin dışarıda bırakıldığı modeller hariç bütün modellerde istatistiki olarak anlamlıdır ($p < 5\%$) ve Krediler / Toplam Krediler değişkeninin dışarıda bırakıldığı model hariç hepsinde ROA'yı negatif etkilemektedir. Mevduat / Toplam Mevduat değişkeni ise Aktifler / Toplam Aktifler ve Krediler / Toplam Krediler değişkenlerinin dışarıda bırakıldığı modeller hariç bütün modellerde istatistiki olarak anlamlıdır ($p < 5\%$) ve ROA'yı pozitif etkilediği görülmektedir. Krediler / Toplam Krediler değişkeni Aktifler / Toplam Aktifler değişkeninin dışarıda bırakıldığı model hariç bütün modellerde istatistiki olarak anlamlıdır ($p < 10\%$) ve ROA'yı pozitif olarak etkilemektedir.

Sermaye Yeterliliği (Öz Kaynak / Aktifler), Aktif Büyüklüğüne Göre İlk Beş Banka Yoğunlaşması ve Mevduat / Toplam Mevduat değişkenlerinin dışarıda bırakıldığı modeller hariç bütün modellerde istatistiki olarak anlamlıdır ($p < 10\%$) ve bütün modellerde ROA'yı pozitif etkilemektedir. Faaliyet Gelirleri / Faaliyet Giderleri'nin etkisi pozitifdir ve bütün modellerde istatistiki olarak anlamlıdır ($p < 10\%$). Net Faiz Dışı Gelirler / Net Faiz Gelirleri istatistiki olarak anlamlı bir değişken değildir ($p > 10\%$) ve ROA'yı bazı modellerde pozitif bazılarında negatif etkilemektedir. Yoğunlaşmanın bütün modellerde ROA üzerinde pozitif bir etkisi olduğu görülmektedir, Enflasyon değişkeninin dışarıda bırakıldığı model hariç diğer modellerde istatistiki olarak anlamlıdır ($p < 5\%$). Enflasyonun ROA üzerinde yoğunlaşmanın dışarıda bırakıldığı model hariç pozitif bir etkisi olduğu görülmektedir ve ancak istatistiki olarak aynı model hariç anlamlıdır ($p < 10\%$). TL / USD Döviz Kuru bütün modellerde istatistiki olarak anlamlı değildir ($p > 10\%$) ve hepsinde ROA'yı negatif olarak etkilemektedir.

Tablo 6.24 - ROE'nin 2008 Sonrası Dönem Analiz Sonuçları

	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5	Model 6	Model 7	Model 8	Model 9	Model 10
mshare1	-1,0228 ** (0,4117)	-1,0217 ** (0,4109)	-1,0409 ** (0,4135)	-1,0181 ** (0,4154)	-1,0635 *** (0,4074)	-1,1366 *** (0,4278)	-1,1123 *** (0,4133)	-0,3312 (0,2160)	0,2608 (0,2185)	
mshare2	0,8974 *** (0,2455)	0,8962 *** (0,2447)	0,9028 *** (0,2466)	0,8801 *** (0,2476)	0,9535 *** (0,2323)	1,1209 *** (0,2519)	1,0199 *** (0,2426)	0,6670 *** (0,2168)		0,3771 *** (0,1290)
mshare3	0,5366 ** (0,2723)	0,5362 ** (0,2719)	0,5409 ** (0,2735)	0,5320 * (0,2748)	0,5107 (0,2697)	0,5220 * (0,2833)	0,5612 ** (0,2742)		0,0626 (0,2434)	-0,0402 (0,1433)
ka	-0,2583 ** (0,1012)	-0,2603 *** (0,0971)	-0,2635 *** (0,1017)	-0,2856 ** (0,1017)	-0,2635 *** (0,1009)	-0,2300 ** (0,1051)		-0,2654 *** (0,1016)	-0,3307 *** (0,1009)	-0,2798 *** (0,1016)
efficiency	0,0214 *** (0,0038)	0,0214 *** (0,0038)	0,0229 *** (0,0037)	0,0234 *** (0,0038)	0,0213 *** (0,0038)		0,0209 *** (0,0039)	0,0214 *** (0,0038)	0,0237 *** (0,0038)	0,0219 *** (0,0039)
noninterest	-0,0146 (-0,0206)	-0,0146 (0,0206)	-0,0105 (0,0206)	-0,0101 (0,0207)		-0,0115 (0,0214)	-0,0184 (0,0207)	-0,0091 (0,0205)	-0,0389 * (0,0198)	-0,0218 (0,0205)
c1	1,7553 *** (0,6377)	1,7351 *** (0,5709)	0,5998 * (0,3185)		1,7194 *** (0,6352)	2,4533 *** (0,6503)	1,9149 *** (0,6394)	1,7477 *** (0,6402)	1,6958 *** (0,6482)	1,7488 *** (0,6422)
inf	-0,0009 ** (0,0004)	-0,0009 ** (0,0004)		-0,0001 (0,0002)	-0,0008 ** (0,0004)	-0,0014 *** (0,0005)	0,0009 ** (0,0004)	0,0009 ** (0,0004)	-0,0009 ** (0,0004)	0,0009 ** (0,0004)
forex	0,0018 (0,0260)		0,0026 (0,0261)	0,2996 (0,0235)	-0,0014 (0,0260)	-0,0049 * (0,0270)	0,0203 (0,0252)	0,0008 (0,0261)	-0,0042 (0,0264)	-0,0005 (0,0262)
_cons	-1,2746 ** (0,5166)	-1,2578 *** (0,4597)	-0,3354 (0,2553)	0,1453 *** (0,0278)	-1,2466 ** (0,5147)	-1,7956 *** (0,5284)	-1,4509 *** (0,5157)	-1,2658 ** (0,5186)	-1,2128 ** (0,5249)	-1,2638 ** (0,5202)
R squared	0,3914	0,3914	0,3842	0,3788	0,3906	0,3398	0,3806	0,3850	0,3692	0,3812
F test	26,16	29,50	28,62	27,98	29,40	23,61	28,19	28,71	26,85	28,26
Adj R-squared	0,3765	0,3781	0,3707	0,3653	0,3773	0,3254	0,3671	0,3716	0,3555	0,3677

* p > 0.01
** p > 0.05
*** p > 0.1

Tablo 6.24 ROE'nin 2008 krizi sonrası dönemde dokuz değişkenle ilişkisini göstermektedir. Bu tablodaki analize göre Aktifler / Toplam Aktifler değişkeni ROA ile ilişkiye paralel bir şekilde Mevduat / Toplam Mevduat ve Krediler / Toplam Krediler değişkenlerinin dışarıda bırakıldığı modeller hariç bütün modellerde istatistiki olarak anlamlıdır (p<5%) ve Krediler / Toplam Krediler değişkeninin dışarıda bırakıldığı model hariç hepsinde ROE'yi negatif etkilemektedir. Mevduat / Toplam Mevduat değişkeni ise bütün modellerde istatistiki olarak anlamlıdır (p<1%) ve ROE'yi pozitif etkilediği görülmektedir. Krediler / Toplam Krediler değişkeni 6 modelde istatistiki olarak anlamlıdır (p<10%) ve Aktifler / Toplam Krediler değişkeninin dışarıda bırakıldığı model hariç bütün modellerde ROE'yi pozitif olarak etkilemektedir.

Sermaye Yeterliliği (Öz Kaynak / Aktifler) bütün modellerde istatistiki olarak anlamlıdır (p<5%) ve bütün modellerde ROE'yi negatif

olarak etkilemektedir. Faaliyet Gelirleri / Faaliyet Giderleri da bütün modellerde istatistiki olarak anlamlıdır ($p < 1\%$), ancak ROE'yi pozitif olarak etkilemektedir. Net Faiz Dışı Gelirler / Net Faiz Gelirleri bir model hariç istatistiki olarak anlamlı bir değişken değildir ($p > 10\%$) ve ROE'yi negatif etkilemektedir. Yoğunlaşmanın bütün modellerde ROE üzerinde pozitif bir etkisi olduğu görülmektedir, bütün modellerde istatistiki olarak anlamlıdır ($p < 10\%$). Enflasyon ROE üzerinde yoğunlaşmanın dışarıda bırakıldığı model hariç istatistiki olarak anlamlıdır ($p < 5\%$). Krediler / Toplam Krediler ve Sermaye Yeterliliği hariç ise ROE üzerinde negatif bir etkisi bulunmaktadır. TL / USD Döviz Kuru, Faaliyet Gelirleri / Faaliyet Giderleri değişkeninin dışarıda bırakıldığı model hariç modellerde istatistiki olarak anlamlı değildir ($p > 10\%$) ve ROE'yi pozitif ya da negatif olarak etkilemektedir.

6.13. Bölüm Değerlendirmesi ve Literatür ile Karşılaştırma

Çalışmada yapılan korelasyonlarda banka karlılıklarını pozitif etkileyen değişkenlerin başında net faiz gelirlerinin bilançodaki payları, buna bağlı olarak mevduat ve kredi büyüklükleri, sermaye yeterliliği, faaliyetler gelirlerinin faaliyet giderlerini karşılama oranı gelmektedir. Net faiz dışı gelirler başta olmak üzere birçok kalemin 2008 krizi sonrası dönemde karlılıkta çok daha etkili bir noktaya ulaştığı görülmektedir. Banka karlılığını negatif etkileyen değişkenlerin başında ise bankaların bilançolarındaki kredi ve mevduat dengesinin kredilerin artmasıyla birlikte bozulması, takipteki kredi oranları, enflasyon ve TL/USD döviz kuru gibi makroekonomik değişkenlerdir.

SEKK Analizi'nde kurulan modellerde çalışmaya dahil edilen bankalar içinde bankaların aktif, mevduat ve kredi paylarının hem ROA hem de ROE üzerinde önemli bir etkisinin olduğu görülmektedir. Aktif büyüklükleri negatif mevduat ve kredi payları pozitif etkiye sahiptir. Sermaye yeterliliğinin ROA'ya pozitif, ROE'ye ise negatif bir etkisi söz konusudur. Faaliyetten kaynaklanan gelirlerin giderleri karşılama oranı ise pozitif bir etkiye sahiptir. Yoğunlaşmanın da pozitif bir etkisinin olduğu görülmektedir.

Literatürde yapılan çalışmaların sonuçları tek ülke-çok ülke farklılığına, çalışmada yer alan ülkelere, banka sayısına, kullanılan verilere, değerlendirilen döneme göre farklılıklar göstermektedir. Ama genel olarak yoğunlaşma, mevduatların bilançodaki payı, düşük kredi riski, faiz gelirleri ve faiz dışı gelirler ile personel giderleri başta olmak üzere faiz dışı giderlerin büyük bir etkisinin olduğu görülmektedir.

BÖLÜM VII

7.SONUÇ

Bu çalışma 2000’li yıllarda Türkiye’de faaliyet gösteren mevduat bankalarının karlılıklarını etkileyen faktörlerin belirlenmesini hedeflemiştir.

Öncelikli olarak 2000’li yıllarda ekonominin genel durumu ve bankacılık sektöründe yapılan düzenlemeler tespit edilmeye çalışılmıştır. Daha sonrasında da kamu, özel ve yabancı sermayeli 18 bankanın karlılık göstergeleri olan Aktif Karlılığı (ROA) ve Öz Kaynak Karlılığı (ROE)’ni etkileyen değişkenler tespit edilmeye çalışılmıştır. ROA ve ROE ile çalışmaya dahil edilen bağımsız değişkenlerin korelasyonları belirlenmiştir. Bankaya Özgü Değişkenler, Sektör Değişkenleri ve Makroekonomik Değişkenlerinin banka karlılığında önemli bir payının olduğu bulunmaktadır. 37 değişkenle yapılan korelasyon dışında bu değişkenler içinden belirlenen 9 değişkenin ROA ve ROE ile OLS Analizlerine de bakılmıştır. Bunun için de çalışmada yer alan bütün dönem boyunca yani 2003 / 1.Çeyrek ve 2014 / 3.Çeyrek arasında önce ROA ile ilişkisine sonra da ROE ile ilişkisine bakılmıştır. Daha sonra da aynı değişkenler ile ROA ve ROE’nin 2008 sonrası bu ilişkilerinin değişip değişmediği test edilmiştir.

Korelasyonlara göre değişkenler içinde Net Kar / Faaliyet Gelirlerinin, yani Net Faiz Gelirleri ile Net Faiz Dışı gelirleri başta olmak üzere tüm net gelirlerin yarattığı net kar oranının karlılık rasyoları üzerinde en büyük etkiye sahip olduğu görülmektedir. Faaliyet Gelirleri / Faaliyet Giderlerinin de Net Kar / Faaliyet Gelirleri oranının da olmasa da önemli bir ilişkisi olduğu göze

çarpmaktadır. Bu iki oranın etkinliği sadece faaliyet gelirlerinin ya da net karın etkisini değil aynı zamanda kredi ve diğer alacakların karşılıklarının, personel giderleri gibi faaliyet giderleri ve vergi kalemlerinin de büyük bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Yoğunlaşmayı oluşturan 5 büyük bankada bu etki ön plana çıkmaktadır.

Detaya bakıldığında Net Faiz Gelirleri ve Net Faiz Dışı Gelirler de yine buna bağlı olarak ön plana çıkan diğer kalemlerdir. Buradaki korelasyonlar ise yoğunlaşmayı oluşturan 5 büyük bankada büyüklüğü karşılayabilecek net faiz dışı gelirin oluşmadığını göstermektedir.

Mevduat / Aktifler ve Mevduat / Toplam Mevduat oranları da karlılık üzerinde büyük bir etkiye sahip görülmektedir. Buradan da mevduat hacimlerinin önemi ortaya çıkmaktadır. Yoğunlaşmayı oluşturan ilk beş banka yine ön plana çıkmaktadır.

Toplam Krediler / Aktifler, Toplam Krediler / Toplam Mevduat, Aktifler / Toplam Aktifler, Takipteki Krediler / Aktifler ve Krediler / Toplam Krediler korelasyonları birlikte değerlendirildiğinde yoğunlaşmanın karlılık üzerinde olumsuz bir etkisi olduğu görülmektedir. 2008 krizi sonrası dönemde kredi büyüklüklerinin karlılık üzerinde daha büyük bir etkisi bulunmaktadır. Bu sonuçlar yoğunlaşmanın hem avantajlarının hem de dezavantajlarının olduğunu göstermektedir.

Korelasyondan farklı olarak SEKK Analizi'nde değişkenler bir araya geldiğinde oluşan kombinasyonlara göre her değişkenin karlılığa etkilerinin çok farklılaşabildiği görülmüştür. Analizde genel olarak yoğunlaşmanın, aktif, mevduat ve kredi büyüklüklerinin, sermaye yeterliliğinin bankaların karlılıklarında çok daha ön plana çıktığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Oluşturulan modeller içinde birlikte ve ayrı ayrı olarak bankaların kredi ve mevduat paylarının karlılığı olumlu etkilediği görülmektedir. Bu durumun bilançoda dengede olması gereken her iki kalemin sektör genelinde belirli bir dengede olmasının etkisi olduğu düşünülmektedir. Bilanço büyüklüğü gösteren aktif paylarının ise karlılık üzerinde negatif bir etkisi söz konusudur. Yoğunlaşmanın ise pozitif bir etkisinin olması özellikle büyük bankalar dışında kalan bankaların bilanço büyüklüklerine bağlı olarak karlılık sıkıntısı yaşadığını göstermektedir.

2001 krizinin etkisinin geçtiği dönemlerde bankalar çok daha hızlı büyüme iştahı içinde olmuştur. Bu durum bir sonraki krizde önemli takip kredileri ile büyük bir kar kaybı olarak geri dönmektedir. 2008 krizi sonrası yurtdışı borçlanmanın ucuz kaynağın yurtiçinde kredi olarak kullanılması sebebiyle karlılığa pozitif bir etkisinin olduğu görülmektedir.

Çalışmaya dahil edilen dönemde TL / USD kurlarının, enflasyon oranlarının ve İMKB / BİST endekslerinin karlılık üzerinde negatif bir etkisi bulunmaktadır.

Çalışmada gider yönetiminin iyi yapılmasının, faaliyet gelirlerinin bilanço büyüklüğüne paralel geliştirilmesinin, mevduat hacmini büyütmenin, kredi miktarlarının mevduat ile paralel götürülmesine dikkat edilmesinin, kaliteli kredilendirmenin bankaların karlılıklarını olumlu etkilediği görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Ataman Erdönmez, Pelin, “Ekonomik Kriz Sonrası Kurumsal Yeniden Yapılandırma Süreci”, *Bankacılar Dergisi*, S.43, (2002), p. 67-82.
- Ataman Erdönmez, Pelin, “Türkiye’de 2001 Yılındaki Mali Kriz Sonrasında Kurumsal Sektörde Yeniden Yapılandırma”, *Bankacılar Dergisi*, S.47, (2003), p.38-55
- Athanasoglou, Panayiotis P., Sophocles N. Brissimis, and Matthaios D. Delis. “Bank-Specific, Industry-Specific and Macroeconomic Determinants of Bank Profitability.” *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money* 18, no. 2 (April 2008): 121–36. doi:10.1016/j.intfin.2006.07.001.
- BDDK, (2001) “Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı”. https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Diger_Raporlar/15279C8914BD.pdf (1 Şubat 2015)
- BDDK, (2009) “Krizden İstikrara Türkiye Tecrübesi Çalışma Tebliği”. http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/raporlar/calisma_raporlari/7378krizden%20%C4%B0stikrara%20t%C3%BCrkiye%20tecr%C3%BCbesi.pdf (1 Şubat 2015)
- Bolt, Wilko, Leo de Haan, Marco Hoeberichts, Maarten R.C. van Oordt, and Job Swank. “Bank Profitability during Recessions.” *Journal of Banking & Finance* 36, no. 9 (September 2012): 2552–64. doi:10.1016/j.jbankfin.2012.05.011.
- Çolak, Ömer Faruk (2012) : Türk Bankacılık Sektörünün Şubat 2001 Krizi Sonrası Durumu ve Yeniden Yapılandırma Programı, Discussion Paper, Turkish Economic Association, No. 2012/14
- Demirguc-Kunt, A., and H. Huizinga. “Determinants of Commercial Bank Interest Margins and Profitability: Some International Evidence.” *The World Bank Economic Review* 13, no. 2 (May 1, 1999): 379–408. doi:10.1093/wber/13.2.379.
- Dietrich, A., Wanzenried, G., 2009. What determines the profitability of commercial banks? New evidence from Switzerland. *Working Paper*.
- Doğru, Cengiz. (2011) “Karlılığın Belirleyicileri Analizi: Teori Ve Orta Ölçekli Bir Banka Uygulaması”, *Maliye Finans Yazıları*, S.91, s. 47-75
- Federal Reserve Board. 2003-2004. Economic Research and Data. <http://www.federalreserve.gov> (8 Mart 2015)
- Gambacorta, Leonardo, Michela Scatigna, and Jing Yang. “Diversification and Bank Profitability: A Nonlinear Approach.” *Applied Economics Letters* 21, no. 6 (April 13, 2014): 438–41.

doi:10.1080/13504851.2013.866196.

- Goddard, John, Hong Liu, Phil Molyneux, and John O.S. Wilson. "Do Bank Profits Converge?: *Do Bank Profits Converge?*." *European Financial Management*, October 2010, no. – no. doi:10.1111/j.1468-036X.2010.00578.x.
- Kanas, Angelos, Dimitrios Vasiliou, and Nikolaos Eriotis. "Revisiting Bank Profitability: A Semi-Parametric Approach." *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money* 22, no. 4 (October 2012): 990–1005. doi:10.1016/j.intfin.2011.10.003.
- Keskin, E., "2000 Yılında Türkiye Ekonomisi ve Türk Bankacılık Sistemi", *Bankacılar Dergisi*, Sayı 37, 2001.
- Kirkulak-Uludag, B. ve Gokmen, H. (2011) "Türk Bankacılık Sektörünün Karlılığının Dinamik Yaklaşım ile Test Edilmesi" *İktisat, İşletme ve Finans*, 26(208):71-95.
- Marinković Srđan, Ognjen Radović and Nataša Golubović (2012) Exploring bank-specific profitability determinants: A single country study, *Actual Problems of Economics*, 12 (138): 417–426.
- Mirzaei, Ali, Tomoe Moore, and Guy Liu. "Does Market Structure Matter on Banks' Profitability and Stability? Emerging vs. Advanced Economies." *Journal of Banking & Finance* 37, no. 8 (August 2013): 2920–37. doi:10.1016/j.jbankfin.2013.04.031.
- Sarıgül, Haşmet (2013). Concentration and Profitability in Turkish Banking Industry, *Proceedings of 11th Eurasia Business and Economics Society Conference*, Ekaterinburg, 12-14 Eylül: 259-273.
- Shehzad, C. T., J. De Haan, and B. Scholtens. "The Relationship between Size, Growth and Profitability of Commercial Banks." *Applied Economics* 45, no. 13 (May 2013): 1751–65. doi:10.1080/00036846.2011.637896.
- Sinha, Pankaj & Sharma, Sakshi, 2014. "Determinants of bank profits and its persistence in Indian Banks: A study in a dynamic panel data framework," MPRA Paper 61379, University Library of Munich, Germany, revised 16 Jan 2015.
- Tregenna, F. "The Fat Years: The Structure and Profitability of the US Banking Sector in the Pre-Crisis Period." *Cambridge Journal of Economics* 33, no. 4 (July 1, 2009): 609–32. doi:10.1093/cje/bep025.
- Trujillo-Ponce, Antonio. "What Determines the Profitability of Banks? Evidence from Spain." *Accounting & Finance* 53, no. 2 (June 2013): 561–86. doi:10.1111/j.1467-629X.2011.00466.x.
- Türkiye Bankalar Birliği, 2002. "2001 Yılında Türk Bankacılık Sistemi Raporu ". <http://www.tbb.org.tr/tr/arastirma-ve-yayinlar/arastirma-ve->

sunumlar/2003---2002/278. (15 Şubat 2015)

Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri.
<http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>. (22 Şubat 2015)

Türkiye Bankalar Birliği Banka ve Sektör Bilgileri.
<http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/mali-tablolar/71>. (15 Mart 2015)

Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı Gösterge ve İstatistikler
<http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/TemelEkonomikGostergeler.aspx>.
(8 Mart 2015)

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Elektronik Veri Dağıtım Sistemi.
<http://evds.tcmb.gov.tr/>. (8 Mart 2015)

Türkiye Katılım Bankaları Birliği Banka ve Sektör Bilgileri.
<http://tkbb.org.tr/banka-ve-sektor-bilgileri-veri-seti>. (22 Şubat 2015)